

**ГОДИШЕН АНАЛИЗ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ ОТ
ПЛАНА ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА ПЕРИОДА 2021 – 2023г. КЪМ
НАЦИОНАЛНАТА ПРОГРАМА ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА
МАЙЧИНОТО И ДЕТСКО ЗДРАВЕ 2021 – 2030г.
ЗА 2022 г.**

**ПРИОРИТЕТНИ НАПРАВЛЕНИЯ В НАЦИОНАЛНАТА ПРОГРАМА
ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА МАЙЧИНОТО И ДЕТСКО ЗДРАВЕ 2021 –
2030г. И ПЛАНА ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА ПЕРИОДА 2021 – 2023 г.**

**ПРИОРИТЕТ 1. ПРОМОЦИЯ НА ЗДРАВЕ, ВКЛЮЧИТЕЛНО В ОБЛАСТТА НА
РЕПРОДУКТИВНОТО ЗДРАВЕ, СЕМЕЙНОТО ПЛАНИРАНЕ И ДЕТСКОТО
ЗДРАВЕ**

1.1. Повишаване на информираността на населението по въпросите на репродуктивното здраве и семейното планиране, бременността, раждането и грижите за децата

1.2. Повишаване на информираността, знанията и уменията за здравословен начин на живот на подрастващите и младите хора и превенция на рисково поведение, свързано със здравето

1.3. Подкрепа на родителите за развиване на умения за грижа за недоносените деца и децата с увреждания и специални потребности

**ПРИОРИТЕТ 2. ПОВИШАВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО И ОБХВАТА НА
МЕДИЦИНСКИТЕ ГРИЖИ В ОБЛАСТТА НА МАЙЧИНОТО И ДЕТСКОТО
ЗДРАВЕ**

2.1. Осигуряване на достъпни, качествени и ефективни здравни услуги в обхвата на задължителното здравно осигуряване, с акцент върху всеки период - преди забременяване, по време на бременността, раждането, следродилния период и за децата от 0-18 г.

2.2. Повишаване на качеството и увеличаване на обхвата на здравни услуги за бременни и деца извън обхвата на задължителното здравно осигуряване

2.3. Оптимизиране и разширяване на действащите профилактични и скринингови програми при бременни и деца

2.4. Укрепване на материално-техническата база на структури по АГ, неонатология и педиатрия в лечебни заведения за болнична помощ, включително чрез обновяване на медицинската апаратура

2.5. Въвеждане на ефективни механизми за последваща комплексна грижа за недоносените деца, децата със специални потребности и децата в риск от проблеми в развитието

ПРИОРИТЕТ 3 ПОДОБРЯВАНЕ НА КОМПЕТЕНЦИИТЕ НА МЕДИЦИНСКИТЕ И НЕМЕДИЦИНСКИ СПЕЦИАЛИСТИ В ОБЛАСТТА НА МАЙЧИНОТО И ДЕТСКОТО ЗДРАВЕ

3.1. Създаване на условия за повишаване на квалификацията на специалистите, предоставящи здравни и интегрирани здравно-социални услуги за лица

3.2. Създаване на условия за повишаване на квалификацията на медицинските специалисти от детските ясли и детските градини, от болничната и извънболничната помощ, работещи с деца

3.3. Създаване на условия за повишаване на квалификацията на медицинските специалисти от извънболничната медицинска помощ за ранно идентифициране на рискове за бременните и консултиране на бъдещите майки и родители

ПРИОРИТЕТ 4 УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА МЕХАНИЗМИТЕ ЗА СЪБИРАНЕ И АНАЛИЗ НА ДАННИ, СВЪРЗАНИ С МАЙЧИНОТО И ДЕТСКОТО ЗДРАВЕ

4.1. Използване на инструмен-тариума на НЗИС и Информационната база данни на органите на медицинската експертиза за анализ на данните за здравния статус на бременните и децата

4.2. Усъвършенстване на механизмите за мониторинг и контрол на дейностите в областта на майчиното и детско здраве

ПРИОРИТЕТ 5 РАЗВИТИЕ НА ЗДРАВНИ И ИНТЕГРИРАНИ ЗДРАВНО-СОЦИАЛНИ УСЛУГИ С ЦЕЛ ПРЕВЕНЦИЯ НА УСЛОЖНЕНИЯТА ПРИ ДЕЦА С ХРОНИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

5.1. Подобряване на достъпа до качествени и ефективни здравни и интегрирани здравно-социални услуги за деца

5.2. Осигуряване на комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване за деца с хронични заболявания и деца с увреждания

5.3. Осигуряване на качествени интегрирани здравно-социални услуги за деца с хронични заболявания и деца с увреждания

6 МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ПРОГРАМАТА

Анализът е изготвен на базата на обобщени данни от постъпили в Министерството на здравеопазването (МЗ) отчети за изпълнение на дейностите от Плана за действие за периода 2021-2023г към Националната програма за подобряване на майчиното и детското здраве 2021-2030г през 2022г., съответно от 10 Центъра за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания (ЦКОДУХЗ), от лечебни заведения, сключили договори с МЗ за провеждане на неонатален слухов скрининг и изследвания за биохимичен скрининг в изпълнение на Програмата, от 31 Здравно-консултативни центъра за майчино и детско здраве (ЗКЦ), 28 Регионални здравни инспекции (РЗИ) и Националния център по общественото здраве и анализи (НЦОЗА); данни от НЗОК и информация от МЗ.

ПРИОРИТЕТ 1. ПРОМОЦИЯ НА ЗДРАВЕ, ВКЛЮЧИТЕЛНО В ОБЛАСТТА НА РЕПРОДУКТИВНОТО ЗДРАВЕ, СЕМЕЙНОТО ПЛАНИРАНЕ И ДЕТСКОТО ЗДРАВЕ

Отчети с информация за изпълнение на дейности по промоция на здраве в областта на детското, репродуктивното здраве и семейното планиране, са представени от основните отговорни изпълнители по съответните мерки в това приоритетно направление от Плана за действие за периода 2021-2023 г.: РЗИ, НЦОЗА и ЦКОДУХЗ. Представени са и данни за общия брой на проведени консултации на деца, бременни жени и майки на недоносени и деца с увреждания и хронични заболявания от медицински специалисти, психолози и социални работници в Здравно-консултативните центрове за майчино и детско здраве.

Мярка 1.1. Повишаване на информираността на населението по въпросите на за децата

За насърчаване на здравословно хранене и здравословен начин на живот са проведени информационни и други дейности, насочени към бременни жени, кърмачета и деца:

От РЗИ са организирани и проведени: беседи и дискусии с бременни и кърмещи жени; интерактивни обучения за ученици по теми за здравословното хранене; онлайн публикации по теми за насърчаване на здравословния начин на живот; здравно-образователни мероприятия и информационни кампании сред млади майки и бременни жени от ромски произход за значението на кърменето и здравословното хранене за здравето на децата от 0 до 3 години; разпространение на информационни материали за бременни жени по теми за здравословното хранене, гимнастика през бременността и послеродовия период и др.; организиране на различни прояви и публикации за отбелязване на „Световните дни на здравето“.

НЦОЗА е партньор в застъпнически инициативи на НПО за насърчаване на здравословно хранене и здравословен начин на живот, насочени към бременни жени, кърмачета и деца до 3 годишна възраст от уязвими групи (ромска общност, здравно неосигурени жени и др.). През 2022г. продължава експертното участие в инициативата за гарантиране на достъп до пълноценно хранене на бременни жени и деца до 3-годишна възраст от уязвими общности "Добро хранене за добро бъдеще" на фондация „Здраве и

социално развитие“, сдружение „Бъдеще за децата“ и Сдружение „Знание“, която се реализира в рамките на проект „С грижа от 0 до 3“ на Тръста за социална алтернатива.

За повишаване на здравната култура по отношение на репродуктивното здраве и семейното планиране са проведени редица информационни и други дейности:

От РЗИ са организирани и проведени: беседи, лекции с ученици за сексуално и репродуктивно здраве (за запознаване с човешкото тяло и промените през пубертета и други теми); обучения сред млади жени от ромска общност относно рисковете за здравето, свързани с ранните бракове и ранната бременност; прожектирани са филми и видеоклипове за ученици, включително и за превенция на ранната бременност; интерактивни обучения и презентации на тема „СПИН – безрисково сексуално поведение“ с ученици от горен курс; публикувани са онлайн материали за повишаване на информираността по въпросите на репродуктивното здраве и семейното планиране.

За повишаване на информираността по отношение на бременността, раждането, кърменето и грижите за децата в ранното детство са проведени информационни и други дейности:

От РЗИ са организирани и проведени: дигитални обучения и други мероприятия с бременни жени и млади майки по въпросите на бременността, раждането, кърменето и грижите за децата в ранното детство; публикувани са онлайн материали за здравословно хранене на бременната, кърмачката и бебето; популяризиран е наръчник за родители относно грижи за здравето и развитието на малкото дете; разпространени са здравно-образователни материали сред бременни жени и майки за повишаване на информираността по въпросите на бременността, раждането, кърменето и грижите за децата в ранното детство; беседи и обучения по теми за отглеждането на малки деца, насочени към бременни жени и млади майки от ромска общност.

НЦОЗА, заедно с Регионалните здравни инспекции, неправителствени организации (Национална асоциация „Подкрепа за кърмене“, „Ла Лече Лига България“), Центровете за майчино и детско здраве на УНИЦЕФ и др. участва в отбелязването за 30-ти пореден път на Световната седмица на кърменето, под мотото: „Да се застъпим за кърменето – обучение и подкрепа“, чиито цели през 2022г. са свързани с необходимостта от укрепването на капацитета на всички участници, които трябва да защитават, насърчават и подкрепят кърменето на различни нива на обществото – правителства, системи за здравна грижа, работодатели и общности. В рамките на кампанията от НЦОЗА е преведена на български и публикувана на сайта Програмата за действие на Световния алианс за кърмене за 2022 г. Програмният документ дава изключително ценни насоки кои са критичните точки и по какъв начин да бъдат адресирани проблемите, за да се подобри защитата, подкрепата и насърчаването на кърменето чрез политики и практически действия на всички нива. Посланието на кампанията е, че всички участници във веригата трябва да бъдат информирани, образовани и овластени, за да могат да осигурят и поддържат благоприятна среда за семействата по отношение на кърменето.

Кампании, посветени на „Световната седмица на кърменето“ са проведени от РЗИ.

НЦОЗА участва с експертна помощ в обучение за повишаване на квалификацията в сферата на кърменето за медицински специалисти и специалисти от други свързани

професии – акушерки, лекари, фармацевти, психолози, логопеди, организирано от Националната асоциация „Подкрепа за кърмене“. В рамките на кампанията, в партньорство и с РЗИ София-област, са проведени две срещи-обучения за бременни и кърмещи майки.

През 2022 г. НЦОЗА стартира проучване, което има за цел да идентифицира някои неблагоприятни фактори за успеха на кърменето и да проследи влиянието на специализираната подкрепа в сферата на кърменето, която получават майките в нашата страна в периода на бременността, около раждането и в първите месеци. Проведена е първа фаза на проучването – 300 телефонни интервюта със 160 изследвани лица. На база на резултатите от проучването ще бъдат изготвени препоръки за подобряване на практиките за подкрепа на кърменето в системата на здравеопазването.

През 2022 г. продължава експертната подкрепа на НЦОЗА на дейности по проекта „С грижа от 0 до 3“ на „Тръста за социална алтернатива“, за подобряване на майчиното и детското здраве в ромската общност. НЦОЗА и МЗ участват експертно и в пилотни проекти на УНИЦЕФ и Фондация „Тръст за социална алтернатива“ за създаване и адаптиране на услуги за патронажна грижа за бременни жени, деца до 3-годишна възраст и техните семейства.

По проект на УНИЦЕФ „Подкрепа за родителство в България“, към НЦОЗА експертна работна група извърши преглед и адаптиране на съдържанието на мобилно приложение за родители на деца от 0 до 6 години, разработено от УНИЦЕФ, което цели повишаване на информираността и подобряване на родителските умения за полагане на пълноценни грижи за децата в тази възрастова група. По проекта са реализирани и дейности по адаптиране на програма за полагащите грижи за деца със затруднения в развитието в България. Мобилното приложение е популяризирано на сайта на някои РЗИ.

НЦОЗА през 2022г. е партньор и на редица други инициативи на НПО:

- Участие в национална кръгла маса „Отзивчиви грижи за най-малките и подкрепата на държавата“, част от проект „Ранно учене и развитие“ за подобряване на майчиното и детското здраве в рамките на проекта „С грижа от 0 до 3“ (10 май 2022г.).

-Участие в инициативата „Всяко бебе е БЕЗценно“ за гарантиране на достъп на здравно неосигурените бременни жени до профилактични прегледи и изследвания, включително и чрез повишаване на информираността на бременни жени и семейства от ромска общност.

Разработени са два информационни материала по въпросите на достъпа на уязвими групи до услуги за ранно детско развитие и пълноценната грижа за децата в кърмаческа и ранна възраст, предназначени за здравни медиатори и специалисти в детски ясли в подкрепа на работата им с родителите.

За комплексна промоция на здравето на децата в детските ясли, детските градини и училищата са разработени образователни програми и информационни материали

От РЗИ са разработени и разпространени: онлайн публикации на здравни теми за промоция на здравето на децата в детските ясли, детските градини и училищата; образователни материали за провеждане на обучителни мероприятия с медицински и немедицински специалисти от детски заведения и училища; информационни материали по различни теми – здравословно хранене, орално здраве, насърчаване на физическото развитие в ранна възраст и др.

През 2022 г. с осигурени средства от СЗО е разработен нов софтуер за оценка на хранителен прием на индивидуално и групово ниво чрез изграждане на нова уеб базирана ИТ система и прехвърляне на информация (бази данни, номенклатури и др. от съществуващ продукт) за извършване на оценка на хранителен прием при провеждане на епидемиологични проучвания от МЗ, НЦОЗА и РЗИ и за извършване на здравен контрол, чрез оценка храненето и съответствието му с изискванията на нормативната уредба за здравословно хранене в организирани детски колективи (детски ясли, детски градини и училища) от органите на държавния здравен контрол. Използването на новата уеб базирана програма ще подобри работата на специалистите от РЗИ, ще даде възможност за извършване на адекватна оценка на предлаганото хранене в организирани детски колективи, ще даде възможност при необходимост да се предприемат съответните мерки за подобряване храненето на децата в България. Проведено е он-лайн обучение на специалистите от РЗИ в страната и двудневен практически обучителен семинар за повишаване капацитета на специалистите от РЗИ. РЗИ извършват непрекъснат мониторинг чрез оценка и анализ на храненето на децата в детските ясли и детските градини.

Обобщена е информация, предоставена от РЗИ в страната, за потребностите от диетично хранене на деца, проблемите, свързани с осигуряване храненето на деца със специални хранителни нужди, относителен брой деца и разпределение по потребности от специфични изисквания на храненето на деца от детски кухни, детски ясли и детски градини. Информацията ще даде възможност да се очертае тежестта на проблема, да се идентифицират най-често срещаните заболявания и хранителни алергии сред децата и да се определи дали има необходимост от предприемане на дейности за подобряване осигуряване на диетично хранене при необходимост.

За комплексна промоция на здравето на децата в детските ясли, детските градини и училищата продължава изпълнението на научно-приложни задачи в НЦОЗА. По темата „Състояние и усъвършенстване на грижите за здравето и развитието на децата в детските ясли“, със срок на изпълнение 2020-2022г., на базата на извършени проучвания, оценки и анализи на актуалното състояние, са изготвени препоръки за развитие на детските ясли в съответствие с критериите за качество, заложи в рамката на Съвета на Европа за висококачествени системи за образование и грижи в ранна детска възраст. Препоръките включват и предложения за актуализиране на нормативната уредба.

През 2022 г. финализира своята работа сформиранията в края на 2021г. работна група към МЗ за изготвяне на проект за изменение и допълнение на Наредба №26 за устройството и дейността на детските ясли и детски кухни (Обн. - ДВ. бр.53 от 8 Юли 2022г.). С оглед дефицита на медицински сестри за нуждите на детските ясли и нарастващият брой щатни длъжности, заети от медицински специалисти в пенсионна възраст, с промените е създадена възможност в детските ясли и яслени групи на детските градини да се назначават, освен медицински сестри и акушерки и други медицински специалисти - лекарски асистент и фелдшер. За допълнително гарантиране качеството на дейността на детските ясли и осигуряване на израстване и развитие на децата в добро здраве, са прецизирани и допълнени текстове, свързани с: ежедневно осигуряване на възможност за игри на открито и физическа активност в подходяща за съответната възраст форма; екипна работа на персонала при изпълнение на всички дейности по отглеждане, възпитание, обучение и грижи за опазване и укрепване здравето на децата; регламентиране използването на електронни устройства за образователни цели и времето на престой пред екраните на тези средства съобразно възрастта на децата; въвеждане на изискване за системно повишаване квалификацията на

персонала чрез въвеждащо и периодично следдипломно обучение в областта на ранното детско развитие, профилактиката и комплексната промоция на здраве в кърмаческа и ранна възраст, включително и на детегледачките. Наред с опазване и укрепване здравето на децата, като приоритет в дейността на детските ясли, е поставен акцент и на образователните дейности с прилагане на подходящи за възрастта и съобразени с индивидуалните особености и потребности на децата форми, методи, подходи и средства. Подчертана е и активната роля на педагогическия специалист в организирането, провеждането и ръководенето на обучителните дейности.

В НЦОЗА са разработени три учебни програми - за медицински специалисти, педагози и детегледачки от детските ясли, които са утвърдени със заповед от министъра на здравеопазването (РД-01-518/19.10.2022г). Учебното съдържание е насочено към овладяване на знания и умения и придобиване на компетентности чрез системно повишаване на квалификацията на тези специалисти, необходими за качествено изпълнение на нормативно регламентирани в наредбата дейности. Изготвени са методични, информационни и образователни материали за повишаване квалификацията на специалистите от детските ясли в областта на ранното детско развитие, профилактиката и промоцията на здраве. Разработени са образователни и методични материали за повишаване квалификацията на специалистите от детските ясли в областта на ранното детско развитие, профилактиката и промоцията на здраве: препоръки за екранно време при децата в ранна детска възраст, базирани на ръководства за добри практики; методика за изготвяне на индивидуални планове за адаптация към детската ясла; методика за оценка, мониторинг и ранно откриване на затруднения и нарушения в психичното развитие на децата до 3-годишна възраст; за профилактика и промоция на здраве на децата в детските ясли; оценка и анализ на физическото развитие на децата на възраст 0-3г.; превенция на насилието над деца в ранна възраст.

НЦОЗА и МЗ участват в междуведомствена работна група, сформирана по проект на МОН и ЕК „Въвеждане на Национална рамка за качество на образованието и грижите в ранна детска възраст“ (REFORM/SC2020/059). През 2022 г. НЦОЗА участва в пилотирането и изготвянето на финален вариант на рамката: визия за национална рамка, принципи, позиции и индикатори за измерване, оценка и наблюдение на качеството на услугите за образование и грижи в ранна детска възраст в България в препоръчаните в Европейската рамка пет измерения: работна сила, учебна програма, оценка и мониторинг, управление и финансиране. НЦОЗА участва експертно в информационни и комуникационни дейности по проекта (популяризиране сред заинтересовани страни; участие в онлайн семинар на 24.04.2022 г. за представяне на обобщен доклад по проекта пред заинтересовани страни; участие в заключителна конференция за представяне и дискутиране на финалния вариант на Рамката, проведена на 20 септември 2022).

През 2022 г. продължи изпълнението на дейностите на НЦОЗА по научно-приложна тема „Превенция на гръбначните деформации в начална училищна възраст“. Проведено е обследване на учебната среда и съоръженията за физическо възпитание и спорт в 8 училища и 7 детски градини в гр. София, анализ на документацията на медицинските специалисти от здравните кабинети и изготвени препоръки за организиране на дейности по превенция на гръбначните деформации. Проведени са консултации на медицински специалисти от здравни кабинети в детски градини и училища в страната относно мерки за превенция на гръбначните деформации при децата и подрастващите и на специалисти от РЗИ за организация на дейности в училищата, свързани с превенция на гръбначните изкривявания.

Проведени са експертни работни срещи със специалисти от НСА, катедра „ТМ на кинезитерапията“ за обсъждане на възможностите за скрининг на гръбначните деформации от най-ранна възраст и внедряване на програма за превенция в детските градини и училищата.

В рамките на сътрудничеството със Световната здравна организация в НЦОЗА се реализират дейности по проекта мрежа „Училища за здраве в Европа“. През 2022 г. НЦОЗА участва в провеждане на три спортни събития с ученици от 75 ОУ „Тодор Каблешков“ и 119 СУ „Академик Михаил Арнаудов“ под ръководството на треньори от Спортен център „Пулев“, с послания, че спортът е не само здраве, но и изгражда взаимоотношения на приятелство, взаимопомощ и подкрепа в среда, която не толерира насилие.

Мярка 1.2. Повишаване на информираността, знанията и уменията за здравословен начин на живот на подрастващите и младите хора и превенция на рисково поведение, свързано със здравето

От РЗИ и НЦОЗА са реализирани информационни и други дейности, свързани с промоцията на здраве и превенция на заболяванията:

В РЗИ са проведени: здравно-образователни инициативи сред млади майки и бременни жени от ромска общност за запознаване с Националния имунизационен календар и ползите от задължителните ваксинации; информационни и обучителни дейности сред млади майки за ролята на хигиенните навици за предпазване от заболявания и как да се формират при децата в ранна възраст; беседи сред бременни жени от уязвими групи/ромска общност за значението на профилактичните прегледи и възможностите за достъп; разпространение на печатни материали за информиране на населението относно възможностите за профилактични прегледи и изследвания от акушер-гинеколог на здравнонеосигурените бременни жени; обучения на деца в училищна възраст по различни теми за личната хигиена; беседи и разпространение на информационни материали за популяризиране на дейността на мобилните кабинети, предоставящи безплатни прегледи на здравнонеосигурени бременни жени и деца в отдалечени и труднодостъпни райони; с организиране на различни прояви и публикации са отбелязвани Европейски ден за борба със затлъстяването, Международен ден за борба със затлъстяването и др.; публикувани онлайн здравно-образователни материали под рубриката „Промоция и профилактика“; мероприятия сред ученици за превенция на гръбначните деформации.

От НЦОЗА са проведени: уебинар за здравни медиатори в рамките на Европейската седмица на общественото здраве през месец май, включващ теми за профилактиката и промоцията на здраве сред уязвими общности; медийни изяви на експерти по различни проблеми на общественото здраве, свързани с превенцията и профилактиката на заболявания и промоцията на здраве при бременни жени, малки деца и ученици

Информационни и други дейности, свързани с изграждане на здравословни навици при подрастващите по отношение на храненето

РЗИ отчитат проведени работни срещи, беседи и обучения с медицински специалисти от здравни кабинети в детски градини и училища по проблеми на здравословното хранене на децата и учениците; в детските и учебни заведения и чрез регионалните медии са разпространени здравно-образователни и информационни

материали по темата; обучителни дейности с ученици за формиране на навици за здравословно хранене и избор на здравословни храни; конкурси и други мероприятия за здравословно готвене „Здравословен сандвич“, „Вкусна есен“

Информационни и други дейности, насочени към укрепване на здравето на децата и подрастващите чрез физическа активност

РЗИ и НЦОЗА отчитат проведени информационни и други дейности с деца и ученици за насърчаване на физическата активност, които са отчетени подробно по НППХНБ.

Информационни и други дейности за превенция на рисково за здравето поведение при подрастващите и младите хора (тютюнопушене, употреба на алкохол и наркотици и др.):

Забележка: Дейностите в областта на здравословното хранене, физическата активност и за превенция на рисково поведение при децата и подрастващите, са проведени и подробно отчетени от РЗИ по Националната програма за превенция на хроничните незаразни болести 2021-2025г., приета с Решение на МС №552/28.07.2021 г.

През 2022 г. НЦОЗА публикува в Българско списание за обществено здраве (книжка 2), данните и анализа на резултатите от проведеното през 2020 г. Национално проучване на факторите на риска за здравето сред населението в Р България в рамките на Националната програма за превенция на хроничните незаразни болести 2014-2020 г.

Извършени са дейности по организацията и провеждането на Глобално проучване на тютюнопушенето сред младите хора (GYTS), България, което се организира периодично в рамките на „Глобалната мрежа за наблюдение на тютюнопушенето“ на СЗО, Центърът за контрол и превенция на болестите в САЩ (CDC) и други партньори.

В НЦОЗА е проведена работна среща и обучение за работа с две ръководства по селективна и по индикативна превенция на употребата на психоактивни вещества, разработени в изпълнение на Националната стратегия за борба с наркотиците 2020-2024 г., както и с „Ръководство за интернет базирани превантивни програми“.

Продължава и дейността по валидизиране на скрининг въпросници (интернет базирани интерактивни инструменти за селективна и индикативна превенция, изработени от психолозите от Сдружение „АРЗ Солидарност“ в сътрудничество с експерти от НЦОЗА), с активното съдействие на Превантивно-информационни центрове по превенция на наркоманиите. Въпросниците са в три варианта: за ученици, за родители и за училищни специалисти. Проведено е и обучение на експертите работещи в превантивно-информационните центрове в цялата страна за „онлайн“ консултиране и насочване във връзка с употребата на психоактивни вещества.

Мярка 1.3. Подкрепа на родителите за развиване на умения за грижа за недоносените деца и децата с увреждания и специални потребности

Основен изпълнител на дейности по мярката са ЦКОДУХЗ. По данни от постъпилите отчети от 10-те ЦКОДУХЗ са извършени следните дейности:

Психологическа помощ и мотивация на родителите за активно участие в грижата за недоносеното дете и детето с увреждане:

През 2022 г. от 10-те ЦКОДУХЗ са отчетени **631 консултации** на родители, проведени от специалистите. Обхванати са 416 потребители, от които 386 родители на деца с увреждания и 30 родители на недоносени деца. Преобладаваща форма е индивидуалната работа с родителите - психологически консултации за подпомагане на семействата в грижите за стимулиране на развитието на детето; повишаване на информираността за пълноценни грижи за детето и справяне в ежедневните дейности според спецификата на състоянието му; обучение на родителите с цел мотивация за активно участие в грижата за детето с увреждане и подкрепа за адаптацията му към различна среда; консултации на родители в хода на терапевтичните сесии с децата.

Информационни и други дейности, свързани с повишаване на информираността относно ползите от своевременна и комплексна рехабилитация:

През 2022 г. в ЦКОДУХЗ са проведени общо **92 дейности** за повишаване на информираността относно ползите от своевременната и комплексна рехабилитация: информационни кампании, срещи, беседи и други инициативи с представители на дирекции „Социално подпомагане“, ОЗД към общините, с ОПЛ и педиатри от извънболничната медицинска помощ, РЗИ, журналисти и др. за популяризиране дейността на Центровете, за ползите от комплексната рехабилитация и обратна връзка за резултатите от работата с децата с увреждания; запознаване с предимствата на различни комплексни терапевтични методи и програми, които се ползват в Центровете (арт терапия, Монтесори метод и др.).

Информационни и други дейности, свързани с повишаване на здравната култура по отношение на грижите за недоносени деца и за деца с хронични заболявания и увреждания:

В 10-те ЦКОДУХЗ са проведени общо **3697 дейности** за повишаване на информираността и уменията за грижи за недоносени деца и за деца с хронични заболявания и увреждания: информационни срещи, беседи, лекции (общо 3644) за повишаване на здравната култура по отношение на грижите за децата с хронични заболявания и увреждания (проведени от специалисти в Центровете-лекари, рехабилитатори, психолози, логопеди по различни теми за подобряване на уменията за полагане на грижи за детето в процеса на отглеждане, в процеса на лечението и рехабилитацията, организацията на ежедневните дейности. Специалисти от ЦКОДУХЗ организират и онлайн комуникация за родителски групи и информиране чрез публикации на информационни и други материали за овладяване и в подкрепа на добри практики за родителска грижа.

Обучение на родителите за домашна рехабилитация на недоносените деца и децата с увреждания:

През 2022 г. в 10-те ЦКОДУХЗ са проведени общо **3890 обучения** на родителите за домашна рехабилитация на недоносените деца и децата с увреждания:

за продължение на педагогическата рехабилитация за стимулиране на усвояването на умения за самообслужване, комуникативни и говорни умения; за овладяване на умения за хранене на детето с проблеми, свързани със заболяването; от психолози за продължаване на интервенциите за овладяване на емоционални, поведенчески и проблеми, свързани с нарушения в развитието; обучения на родителите от кинезитерапевти и рехабилитатори за рехабилитационна дейност в домашни условия – масаж, гимнастика за стимулиране на двигателното развитие; за деца с ДЦП, техники за развитие на финната моторика и др.

С индивидуални и групови обучения са обхванати **2064** родители на недоносени деца и деца с увреждания, като с **1829** от тях е проведена индивидуална работа.

Разработване и утвърждаване на програми за обучение и провеждане на обучение на родители в подкрепа на грижите за недоносени деца, деца с увреждания и със специални потребности и др.:

В ЦКОДУХЗ са разработени и общо **729** програми за обучение на родители в подкрепа на грижите за деца с увреждания, недоносени деца и със специални потребности, като преобладаваща част от тях (659) са за деца с увреждания. Преобладават програмите за индивидуална работа, разработени от различни специалисти (психолози, педагози, рехабилитатори, кинезитерапевти и др.) в зависимост от потребностите и състоянието на конкретното дете - за двигателна и сетивна стимулация, развиване на инициативност, автономност и адаптивност; за преодоляване на комуникативни и обучителни затруднения; за формиране на хигиенни и здравни навици; използване на вертикализатор, първа долекарска при епилептичен припадък и др.

ПРИОРИТЕТ 2. ПОВИШАВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО И ОБХВАТА НА МЕДИЦИНСКИТЕ ГРИЖИ В ОБЛАСТТА НА МАЙЧИНОТО И ДЕТСКОТО ЗДРАВЕ

Основни отговорни изпълнители по приоритетното направление са МЗ, ЦКОДУХЗ, ЗКЦ и НЦОЗА.

Мярка 2.1. Осигуряване на достъпни, качествени и ефективни здравни услуги в обхвата на задължителното здравно осигуряване, с акцент върху всеки период - преди забременяване, по време на бременността, раждането, следродилния период и за децата от 0-18 г.

Осигуряване изпълнението на медицински и здравни дейности по програми „Майчино здравеопазване“ и „Детско здравеопазване“ на НЗОК

Източник: Годишен доклад за състоянието на здравето на гражданите в РБългария за 2022 г. (2023.)

Програма „Детско здравеопазване“, изпълнявана от ОПЛ

Средният за страната брой на отчетените профилактични прегледи за 2022 г. на лицата от 0 до 1 година е 9,37 на 1 ЗОЛ. Наблюдава се спад от 1,57% в обръщаемостта спрямо 2021 г., когато стойността на показателя е 9,52 прегледа на едно ЗОЛ от 0 до 1 година. Най-малък брой профилактични прегледи на едно ЗОЛ от 0 до 1 години традиционно отчитат РЗОК Габрово (4,04) и РЗОК Видин (5,29), което е с 57% и 44% по-малко от

средното за страната. В тези РЗОК програма „Детско здравеопазване“ се изпълнява от лекари специалисти по педиатрия.

При ЗОЛ от 1 до 2 години отчетените профилактични прегледи през 2022 г. са 2,86 профилактични прегледа на 1 ЗОЛ и бележат спад с 1,27% спрямо 2021г. (средно 2,83 на 1 ЗОЛ), при предвидени по програма „Детско здравеопазване“ четири профилактични прегледа годишно на 1 ЗОЛ. Понижение на показателя отбелязват повечето РЗОК, най-голямо то е при РЗОК Габрово (10,85%), Ямбол (5,59%) и Шумен (5,23%). Най-малко профилактични прегледи на 1 ЗОЛ от тази възрастова група осъществяват ОПЛ в РЗОК Габрово (2021 г. – 1,42; 2022 г. – 1,26) и РЗОК Видин (2021 г. – 1,61; 2022 г. – 1,73).

Средно отчетеният брой на профилактични прегледи на ЗОЛ от 2 до 7 години бележи незначителен ръст от 0,9% – от 1,37 на 1 ЗОЛ през 2021 г. на 1,39 през 2022 г., при предвидени два профилактични прегледа за тази възрастова група. Най-ниски стойности отбелязва показателят в РЗОК Видин (2021 г. – 0,87; 2022 г. – 0,97) и РЗОК Габрово (2021 г. – 0,82; 2022 г. – 0,79), като РЗОК Габрово отчита и спад от 4,31%.

Средният брой на отчетените профилактични прегледи на едно ЗОЛ от 7 до 18 години е 0,78 прегледа през 2022 г. на 0,76 прегледа за 2021 г., при изискуем по програмата един преглед годишно. Най-ниски стойности на показателя отчитат РЗОК Габрово (2021 г. – 0,59; 2022 г. – 0,56), РЗОК Шумен (2021 г. – 0,64 и 2022 г. – 0,68) и РЗОК Видин (2021 г. – 0,65; 2022 г. – 0,68), като РЗОК Габрово е с понижение на показателя от 4,52%, а останалите две РЗОК са с увеличение, съответно с 6,72 за РЗОК Шумен и 4,34 за РЗОК Видин.

През 2022 г. 78,34% от ЗОЛ от 7 до 18 години са се обърнали към ОПЛ за извършване на годишен профилактичен преглед, като стойността на показателя през 2021 г. е 76,31, през 2020 г. - 76,23%. В края на третото тримесечие, около началото на учебната година, традиционно се отбелязва по-значителен ръст и се отчитат 50% от профилактичните прегледи на тази възрастова група за календарната година.

Програма „Детско здравеопазване“, осъществявана от лекар-специалист по „Педиатрия“

Средната стойност на показателя за страната „Брой профилактични прегледи на 1 ЗОЛ от 0 до 18 г. по програма „Детско здравеопазване“ в СИМП през 2022 г./2021 г. е 0,038 прегледа. (през 2021 г. е 0,038 прегледа, през 2020 г. е 0,035 прегледа).

През 2022 г., средният брой отчетени първични прегледи на 1 ЗОЛ от 0 до 18 години при специалист с придобита специалност по „Педиатрия“ за страната е 0,75 прегледа, за 2021 г. този показател е 0,68 прегледа (2020 г. този показател е 0,60 прегледа).

Вторичните прегледи през отчетния период на 1 ЗОЛ от 0 до 18 години при лекар специалист с придобита специалност по „Педиатрия“ средно за страната са 0,52 прегледа през 2022 г., а през 2021 г. този показател е 0,47 прегледа (през 2020 г. - 0,42 прегледа).

През 2022 г. съотношението между първични и вторични прегледи по повод остри състояния на ЗОЛ от 0 – 18г. при специалист по „Педиатрия“ и профилни специалности средно за страната е 0,69 т.е. не надвишава допустимото съотношение 1:1. Това означава, че на 30,7% от преминалите деца на първичен преглед не са им извършвани и съответно отчитани вторични прегледи (на 30% през 2021г.).

Програма „Майчино здравеопазване“ за ЗОЛ с нормална бременност, изпълнявана от ОПЛ

През 2022 г. по програма „Майчино здравеопазване“, изпълнявана от ОПЛ са извършени 1 864 прегледа на 1 062 бременни, съответно през 2021 г. са извършени 2 198 прегледа на 1 755 бременни (2020 г. - 2 401 прегледа на 1 415 бременни). Наблюдава се спад от 15,2% в отчетените прегледи в сравнение с 2021 г., както и спад от 39,5% на включените в регистъра на ОПЛ бременни за 2021г. В РЗОК Бургас, Габрово, Кюстендил, Разград, Сливен, Смолян, Търговище, Шумен и Ямбол общопрактикуващите лекари не осъществяват наблюдение по програма „Майчино здравеопазване“, тъй като в тези области няма бременни включени в регистъра при ОПЛ. В тези райони бременните се наблюдават изцяло от лекари специалисти по „Акушерство и гинекология“.

Програма „Майчино здравеопазване“, осъществявана от лекар-специалист по акушерство и гинекология на бременни с нормална бременност и рискова бременност.

През 2022 г. по програма „Майчино здравеопазване“ за наблюдение на бременни жени с нормална и рискова бременност от лекар-специалист по акушерство и гинекология са отчетени общо 301 007 профилактични прегледа на 64 639 бременни (36 941 първични и 264 066 вторични). За сравнение през 2021 г. по програмата са отчетени общо 322 319 профилактични прегледа на 60 151 бременни (39 026 първични и 283 293 вторични), за 2020 г. са отчетени общо 303 883 профилактични прегледа на 72 766 бременни (39 305 първични и 264 578 вторични).

В по-голямата част от страната, бременните жени избират да бъдат наблюдавани от специалисти по „Акушерство и гинекология“ и само в някои региони, където е затруднен достъпа до специализирана медицинска помощ, наблюдението се извършва от ОПЛ.

Средната стойност на показателя за страната през 2022 г. е 4.66 прегледа на една бременна жена включена в програмата (за 2021г - 5,36 прегледа; за 2020 г. стойността на показателя е 4,18 прегледа).

Здравноосигурителни плащания за първична извънболнична медицинска помощ (ПИМП)

През 2022 г. заплатената от НЗОК дейност на изпълнителите на ПИМП по направления се характеризира с общо намаление на регистрираните ЗОЛ. Във възрастова група до 18 години се отчита намаление с 3 хил. лица или с 0,3%.

Изплатените средства за профилактични прегледи са 28 985 000 лв. В пакета дейности на изпълнителите на ПИМП по Наредба № 9/2019 г. и в НРД за заплащане от м. юни 2022 г. е включена нова дейност „Посещение за осъществяване на здравни грижи за новородено до 14 дни след изписване от лечебното заведение“. През 2022 г. са заплатени 81 бр. такива прегледа за 1 134 лв.

Здравноосигурителни плащания за специализирана извънболнична медицинска помощ

Отчита се общо увеличение спрямо 2021 г. на дейността в следствие на прекратяване от 01.04.2022 г. на извънредната епидемична обстановка и постепенно възстановяване на нормалната дейност на системата. Спрямо стойността на заплатената през 2021 г. дейност СИМП за периода м.декември 2020 г. – м.ноември 2021 г. се отчита общо увеличение със 128 531,8 хил. лв. или с 48,8%.

Изплатените средства за профилактични прегледи на децата за СИМП са 894 000 лв. В пакета дейности на изпълнителите на СИМП по Наредба № 9/2019 г. и в НРД за заплащане от м. септември 2022 г. е включена нова ВСД „Фетална морфология“. През 2022 г. са заплатени 23 бр. такива ВСД за 920 лв.

Разширяване на обема и обхвата на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК

МЗ инициира промени в Наредба № 8 от 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията и в Наредба № 9 от 2019 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК. С промените се допълва пакетът профилактични дейности с допълнителни видове изследвания, с което се цели подобряване на качеството на предлаганите услуги за профилактика на заболяванията в рамките на задължителното здравно осигуряване.

С цел ранно откриване на отклонения в здравословното състояние на децата е включено изследване на кръвна картина и урина за деца на 7, на 10, на 13 и на 16 годишна възраст, а за 16-годишните и допълнително изследване на кръвна захар и холестерол.

За бременните жени са осигурени допълнителни ехографски прегледи в рамките на профилактичните им прегледи, като към заплащаните до момента 2 акушерски ехографии са добавени още 2. Допълнително се включва и провеждането на ехографско изследване за фетална морфология. Добавя се и възможността за заплатено от НЗОК провеждане на изследване за хепатит С.

С изменения в Наредба № 9 от 2019 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на Националната здравноосигурителна каса в пакета са включени специализирани и високоспециализирани изследвания за фетална морфология, определяне с бърз тест на повърхностен антиген на хепатит В и на антитела срещу хепатит С. През 2022 г. в пакета са включени и нови изследвания за деца - 10.92 „Ядрено-магнитен резонанс под обща анестезия при деца“ и 10.93 „Компютърна аксиална или спирална томография под обща анестезия при деца“.

С договор № РД-НС-01-4-13 от 29.04.2022 г. за изменение и допълнение на Националния рамков договор за медицинските дейности 2020-2022 г. е включен пакета „Здравни грижи, осъществявани в дома от медицински сестри, акушерки или лекарски асистенти“. Дейностите се извършват от изпълнители на първична извънболнична медицинска помощ. Дейностите по осъществяване на здравни грижи от медицински сестри, акушерки или лекарски асистенти от амбулатория на изпълнител на ПИМП се извършват в дома на новородени ЗОЛ, до 14 дни след изписване от лечебното заведение. От м. май 2022 г. до края на годината са отчетени 81 посещения на новородени ЗОЛ в дома им по този пакет.

В пакета дейности на изпълнителите на дентална помощ по Наредба № 9/2019 г. и в НРД за заплащане от м.юни 2022 г. са включени нови направления дентални дейности „Първична дентална помощ на ЗОЛ с психични заболявания до 18 години под обща анестезия“.

2.2. Повишаване на качеството и увеличаване на обхвата на здравни услуги за бременни и деца извън обхвата на задължителното здравно осигуряване

С цел гарантиране на по-добър достъп до акушерска грижа на здравно неосигурените бременни жени и намаляване на детската смъртност в страната чрез въвеждане на ефективна система за превенция, скрининг, профилактика и ранна диагностика на предвидими и предотвратими състояния и патологии по време на бременността, бяха

приети промени в **Наредба № 26 от 14 юни 2007 г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени**. С промените броят на профилактичните прегледи за здравно неосигурени бременни е увеличен от един на четири и е разширен пакетът от медико-диагностични изследвания по време на бременността. Прецизирани са изискванията за вида и периодичността на прегледите при наблюдение върху протичането на нормална бременност и е разширен обхватът на медицинските услуги за здравно неосигурените бременни, като е създадена възможност двукратно за срока на бременността те да ползват здравни услуги за хоспитализация при необходимост по КП „Стационарни грижи при бременност с повишен риск“.

Към 31.12.2022 г. са изплатени 11 725,1 хил. лв. (в т.ч. 179,5 хил. лв. трансфер за ведомствени болници) за дейности на изпълнителите на медицинска помощ, оказани на здравно неосигурените лица в периода 01.11.2021 г. – 31.10.2022 г. (7,0 хил. КП „Раждане“, 2,9 хил. АГ-прегледи и 8,5 хил. изследвания). Спрямо извършените през 2021 г. плащания се отчита увеличение с 853,9 хил. лв. или със 7,9%.

■ **Дейности във връзка с лечение на лица до 18-годишна възраст по чл. 82, ал. 1а, 3 и 6 от Закона за здравето**

По разрешения за финансово подпомагане на лица до 18-годишна възраст са изплатени **61 913,1 хил. лв.** или 96,3%, както следва:

- в размер на 60 128,1 хил. лв. за предоставяне от лечебни заведения на територията на България на лекарствени продукти, медицински изделия, генетични изследвания и медицински процедури, извън обхвата на задължителното здравно осигуряване, за 1 132 деца (съгласно 1 549 заповеди за организационно и финансово подпомагане).
- в размер на 1 785,0 хил. лв. за оказване на медицинска помощ в лечебни заведения в други държави на 146 деца (съгласно 212 заповеди за организационно и финансово подпомагане за лечение в чужбина).

Разширяване обема и обхвата на медицинските консултации и домашните посещения в ЗКЦ

С цел да се надградят предоставяните медицински дейности в обхвата на задължителното здравно осигуряване, както и да се осигурят интегрирани здравно-консултативни и социални услуги за родилки, бременни с патология и за деца с хронични заболявания и недоносени, по програмата се осигурява дейността на 31 Здравно-консултативни центъра за майчино и детско здраве (ЗКЦ) във всички областни градове в МБАЛ и някои специализирани и университетски болници. В тези центрове се организира комплексно медицинско наблюдение на деца с увреждания и хронични заболявания, бременни с повишен медицински риск, с патология на бременността или наличие на хронични заболявания и увреждания. В ЗКЦ се извършват информационни, логистични и координационни дейности, предоставят се специализирани медицински консултации, домашни посещения от медицински специалисти на недоносени деца, деца с увреждания и хронични заболявания на възраст до 1 година, както и консултации от психолог и социален работник на деца с увреждания и деца с хронични заболявания, родилки и бременни с патология на бременността в хода на тяхното болнично лечение и/или амбулаторно проследяване и лечение. Чрез ЗКЦ по програмата се финансират и медицински консултации извън обхвата на задължителното здравно осигуряване, в т.ч. и допълнителен преглед от

специалист по АГ в допълнение на прегледа, предвиден съгласно Наредба № 26 от 2007 г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване. При установяване на необходимост от допълнителни консултации, изследвания или лечение, специалистите в ЗКЦ насочват пациентите към подходящо лечебно заведение.

През 2022 г. от медицинските специалисти, психолози и социални работници в 31 ЗКЦ са проведени общо **16 941 консултации** (табл.1), съответно: от медицински специалисти **5832** консултации (на 5273 за 2021г., с 10,6% повече), от психолози – **5852** (на 3276 за 2021г., увеличение със 78.6%) и от социални работници - **5257** консултации (на 3487 за 2021г., ръст от 50.8%). Предоставени са общо **163 домашни посещения** за деца с увреждания, хронични заболявания и недоносени деца до 1г. (с 19% повече от предходната година). За сравнение, през 2021 г. по Програмата са отчетени 12 036 консултации и 137 домашни посещения (2020г. - 6779 консултации и 261 домашни посещения).

Данните показват значим ръст на консултативната дейност в ЗКЦ като цяло (с 40%) и от отделните специалисти в сравнение с предходната година.

Табл.1 Специализирани консултации, домашни посещения и разходи по дейности и за възнаграждения на специалисти в ЗКЦ за 2022 г.

<i>Разходи за периода</i>	<i>1-во тримесечие</i>	<i>2-ро тримесечие</i>	<i>3-то тримесечие</i>	<i>4-то тримесечие</i>	<i>Общо разходи</i>
Видове разходи за дейността					
Общо разходи за възнаграждения:	221 775,48	227 362,00	224 064,65	234 539,32	907 741.45
Възнаграждения на координатор	116 023,90	119 403,80	117 217,31	123 941,74	476 586.75
Възнаграждения на психолог	51 646,27	50 961,12	50 866,83	52 910,52	206 384.74
- общо отработени часове	7 255,00	7 430,00	7 632,00	7 729,00	30 046.00
- брой консултации	1344	1456	1453	1599	5852
Възнаграждения на социален работник	53 989,01	56 732,36	55 980,51	57 687,06	224 388.94
- общо отработени часове	7 168,00	7 604,00	7 654,00	7 553,00	29 979.00
- брой консултации	1090	1384	1337	1446	5257
Брой консултации от медицински специалист	1579	1471	1458	1324	5832
- по 20.00 лв. за една консултация от медицински специалист	31 500,00	29 420,00	29 160,00	26 480,00	116 640.00
Брой домашни посещения	46	56	38	23	163
- по 30.00 лв. за домашно посещение	1 380,00	1 680,00	1 140,00	690,00	4890.00

През 2022 г. са извършени проверки на всички ЗКЦ и са попълнени отчетни форми със справка за дейността от регионалните координатори по Програмата от РЗИ. Освен общия брой на проведените консултации от различните специалисти (психолог, медицински специалист, социален работник), е отразена информация дали са предоставени на деца или на бременни жени. В отчетите на РЗИ са посочени съобразно указанията на МЗ, съответствията на изпълнените дейности на изискванията заложи в договорите към тях – наличие на Карти за осъществяване на консултации и домашни посещения, Досиета на деца с хронични заболявания и изготвените към тях медико-социални планове, Бланки за информирано съгласие и др., свързани с документацията и с организацията на дейностите. Дадените указания от МЗ относно методичното ръководство и контрола подобряват отчетността на изпълнението на дейностите от специалистите в ЗКЦ. Регионалните координатори от РЗИ изготвят допълнително справки за проведените консултации от различните специалисти по вид потребители (деца, бременни жени) в отчетната форма предоставена от МЗ с указанията. Контролира се и съответствието между извършената дейност, броя отчетени часове и заложените в приложенията към договорите изисквания и отговорности, включително за осигуряване на минимум една консултация от психолог по време на хоспитализацията на дете с увреждане, хронично заболяване, недоносено дете; минимум отработени часове – по 20 часа седмично за социален работник и психолог и 8 часов работен ден на координатора. Проверките установяват спазване на изискванията по договорите и за организацията на работа (издадени са изискуемите заповеди от управителите на лечебните заведения; определено е помещение за ЗКЦ, с осигурен телефон, компютър и интернет връзка; на интернет-страницата на лечебните заведения е публикувана актуална информация за дейностите, предоставяни от ЗКЦ, адрес, телефон, електронен адрес и график на работното време на Центъра и др.).

В сравнение с предходната година единични са случаите на ЗКЦ, в които не са или са се извършвали нередовно консултативни дейности (напр. ЗКЦ към МБАЛ „Проф. д-р Параскев Стоянов” АД гр. Ловеч и МБАЛ „Св. Анна”- Варна АД), предимно поради липса на кадрово обезпечаване.

Разработване и внедряване на механизми за подобряване на грижите за бременни жени и деца до 3 годишна възраст от уязвими групи в ЗКЦ

През 2022 г. продължават дейностите по пилотно предоставяне на Програмата „Заедно-здрaво бебе, здраво бъдеще“ - услуга за патронажна грижа чрез домашни посещения за бременни жени, кърмачета и деца до 2-годишна възраст от уязвими групи и техните семейства, изпълнявана от фондация „Тръст за социална алтернатива“ в гр. София и гр. Пловдив. Продължава и мониторирането на услугата от Национален консултативен съвет, в който участват представители на НЦОЗА и МЗ. НЦОЗА експертно консултира адаптирането на методологията на услугата и разработва модел за устойчивост чрез имплементирането ѝ в националната здравна система. През 2022 г. е изготвено становище за устойчивост на програмата и е разработен механизъм за въвеждане на патронажната грижа за бременни жени и малки деца от уязвими групи в Здравно-консултативните центрове за майчино и детско здраве. Моделът е представен на национална кръгла маса, организирана от НЦОЗА и Фондация „Тръст за социална алтернатива“ на тема: „Устойчивост на патронажна грижа за бременни жени и деца на възраст 0-2 години от уязвими групи“ (19 май 2022 г.).

Предоставяне на методична помощ на персонала на ЗКЦ

Във връзка с подобряване на работата и повишаване ефективността от изпълнението на дейности по Програмата, МЗ и РЗИ оказват постоянно методична помощ на регионалните координатори и на лечебните заведения. Допълнително, РЗИ извършват проверки на тримесечие и при необходимост дават указания за отстраняване на нарушения и пропуски. Основните трудности са свързани с окомплектоване на персонала на ЗКЦ и провеждането на здравно-информационни и здравно-промотивни дейности.

С писмо от Министерството на здравеопазването до директорите на РЗИ се възлага на Здравно-консултативните центрове за майчино и детско здраве оказване на медицинска помощ на граждани на Украйна, потърсили закрила на територията на Република България - консултации от медицински и немедицински специалисти за бременните и децата, граждани на Украйна, упражняващи правото си на временна закрила, в рамките на осигуреното финансиране за ЗКЦ, като за извършените консултации се води отделна статистика. Дадени са указания в картите за осъществена дейност от ЗКЦ, да се попълват всички лични данни на бременните и децата, като за децата следва да се включват и данните на придружаващото ги лице.

През 2022 г. до директорите на РЗИ е изпратено писмо с конкретни насоки за извършване на методично ръководство и контрол по отношение на организацията, изпълнението и отчитането на дейностите от ЗКЦ към лечебните заведения със сключени договори по Програмата. Предоставени са и подробни отчетни форми за проверки на дейностите на ЗКЦ (консултации, организация на дейността, комисии, биохимичен скрининг) и за неонатален слухов скрининг, които са унифицирани и директно се попълват в Excel формат.

С писмо до директорите на РЗИ се дават и указания за сроковете за отчет - за всяко тримесечие на съответната година се изпращат в РЗИ до 25-то число на месеца, следващ тримесечието; РЗИ изпраща одобрените отчети в МЗ в срок до 10-то число на втория месец, следващ тримесечието. Описани са основните насоки на методичната и контролна дейност на регионалните координатори, като се акцентира върху мерки за преодоляване на често допусканите грешки. Предоставена е и унифицирана форма за отчет на проверките от страна на РЗИ.

Популяризиране на дейността на ЗКЦ

На интернет-страниците на РЗИ е публикувана информация за НППМДЗ и Плана за действие към нея за периода 2021-2023г., включително и за ЗКЦ.

По данни на РЗИ, са проведени екипни срещи на специалисти от ЗКЦ с представители на общините, дирекция „Социално подпомагане“ и отдел „Закрила на детето“ за запознаване с дейностите на централите. Някои РЗИ са провели информационни срещи и със здравни медиатори.

Поддържане на обособени раздели с актуална информация за дейността на ЗКЦ на интернет-страниците на РЗИ и на лечебните заведения, в които са разкрити ЗКЦ

По данни на РЗИ, на интернет-страниците на инспекциите и на лечебните заведения, които изпълняват дейности по програмата, е публикувана информация за дейностите на ЗКЦ, включително реда на достъпа, графици, адреси и контакти. С указание на МЗ до директорите на РЗИ от 2022 г. методичното ръководство и контрола по изпълнението на Програмата включва и проследяване за наличие на информация за

дейността на Здравно-консултативните центрове на интернет-страницата на лечебното заведение, отговаряща на изискванията на договора и дали се публикува периодично такава. В единични случаи с установени пропуски (неактуализирана информация), са издадени препоръки и указания от РЗИ до лечебното заведение за отстраняването им.

2.3. Оптимизиране и разширяване на действащите профилактични и скринингови програми при бременни и деца

Разширяване на обхвата на профилактичните прегледи за бременни и деца

Източник: Данни от НЗОК, постъпили в МЗ (изискани във връзка с изготвянето на различни документи)

По данни на НЗОК общият брой на отчетени профилактични прегледи по програма „Детско здравеопазване“ за периода от 01.01.2022 г. до 31.12.2022 г. по възрасти е съответно: 520,792 за лица от 0 до 1 г. (на 532,761 за 2021г.); 265,294 – за лица от 1 до 2 години (на 179,214 за 2021г.); 416, 013 - за лица от 2 до 7 г. (на 451, 724 за 2021г.) и 557,676 – за лица от 7 до 18 г. (на 597,095 – 2021г.)

По данни от НЗОК, броят на отчетените профилактични прегледи на деца за 2022 г. от изпълнители на ПИМП и СИМП е, както следва: 1 699 500 (ПИМП) и 46 000 (СИМП) на 1 678 000 и 46 000 за 2021г.

Броят на отчетените задължителни имунизации и реимунизации на лица от 0 до 18г. за 2022г. е 411 025 (на 767 302 за 2021г.). От подлежащите на различни имунизации деца се отчетат между 3-13 % неимунизирани в резултат на причини от медицински и немедицински характер. Неимунизираните поради съществуващи медицински противопоказания заемат по-малък дял спрямо неимунизираните поради немедицински причини (*Източник: Годишен анализ на дейностите по имунопрофилактиката в България през 2022 г., НЦЗПБ*)

Броят на лицата, обхванати в регистър „Майчино здравеопазване“ в периода 01.01.2022 г. – 31.12.2022 г. е 65 701 (на 70 823 за 2021г.), с отчетени профилактични прегледи за същия период са 57 456 ЗОЛ. Профилактичните прегледи по програма „Майчино здравеопазване“ за периода от 01.01.2021 г. до 31.12.2021 г. са съответно 303 000 (СИМП) и 2000 (ПИМП) или общо 305 000 (на 336 690 за 2021г.)

Съгласно Наредба № 8 от 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията децата подлежат на профилактични прегледи и изследвания по утвърден с наредбата вид и периодичност - до 1 година всеки месец, от 1 до 2 години - 4 пъти в годината, от 2 до 7 години - два пъти годишно, от 7 до 18 години - един път годишно. Профилактичните прегледи и изследвания са насочени към ранно откриване на заболявания. **От 0 до 1 годишна възраст** в обхвата на профилактичния преглед е включено измерване на ръст, тегло, обиколка на глава и гърди, оценка на психическо развитие-един път месечно, в рамките на календарния месец; изследване на хемоглобин, брой еритроцити, брой левкоцити, МCV, МСН, МСНС, хематокрит - 2 пъти годишно, на 6 мес. и 1 г. Обща оценка на зрение се извършва два пъти годишно - при навършване на шестмесечна и едногодишна възраст; обща оценка на слух, изследване на урина за протеин (с тест-лента) - два пъти годишно, на шестмесечна и едногодишна възраст; клинично изследване за дисплазия на тазобедрените стави с определяне на риска от дисплазия - два пъти, при навършване на 1-месечна и 4-месечна възраст; ехографско изследване на отделителна система - еднократно

на 6-мес. възраст.

От 1 до 2-годишна възраст на детето се извършва: измерване на ръст, тегло, обиколка на гърди, оценка на психично развитие, както и снемане на анамнеза и подробен статус - четири пъти годишно, на всеки три месеца.

За деца от 2 до 7-годишна възраст се извършва изследване за чревни паразити - 1 път годишно; изследване на зрителна острота - 1 път на 5-годишна възраст; изследване на хемоглобин, брой еритроцити, брой левкоцити, MCV, MCH, MCHC, хематокрит и СУЕ - един път на 3-годишна възраст.

От 7- до 18-годишна възраст на детето се извършва: измерване на ръст, тегло, обиколка на гърди, измерване на артериално налягане, оценка на физическо развитие, изследване за зрителна острота и цветоусещане, отклонения в развитието на опорно-двигателната система, изследване на урина за протеин (с тест-лента), както и снемане на анамнеза и подробен статус - един път годишно. Изследване на ПКК - поне 8 показателя и химично изследване на урина и седимент – на 7-, на 10-, на 13- и на 16-годишна възраст. Изследване на кръвна захар, триглицериди, HDL- холестерол и LDL- холестерол – на 16-годишна възраст.

Ежегодно, за Годишния доклад за състоянието на здравето на гражданите на РБългария и изпълнението на националната здравна стратегия, се изготвя оценка и анализ на здравното състояние на децата и учениците, който включва оценка на физическото развитие на децата по възрастови групи и анализ на заболяемостта на децата, с които се проследяват тенденциите в честотата на регистрираните заболявания и структурата на заболяемостта по възрастови групи, на базата на данните от профилактичните прегледи, извършвани по Наредба № 8 от 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията.

Разширяване на обхвата на неонаталния слухов скрининг

В рамките на Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве 2014-2020г., от 2015 г. е въведен масов неонатален слухов скрининг при новородени за ранно откриване, диагностициране и насочване за своевременна интервенция при увреждане на слуха, което съдейства за постигане на оптимално развитие и социално включване на засегнатите деца. Скринингът продължава и в рамките на НППМДЗ 2021-2030 и се провежда в лечебни заведения с разкрити акушеро-гинекологични и неонатологични структури. 102 лечебни заведения с акушеро-гинекологични и неонатални структури, със сключени през 2021г. договори за финансиране, са отчетели проведени изследвания за НСС.

За провеждане на скрининга лечебните заведения осигуряват помещение, отговарящо на изисквания и апарат за отоакустични емисии. Изследването се извършва на доносени новородени в деня преди или в деня на изписването на детето от родилното/неонатологичното отделение/клиника, а на недоносени новородени след достигане на коригирана, постконцептуална възраст в деня преди или на изписването на детето от неонатологична клиника/отделение за недоносени деца и при подписано от родител „Информирано съгласие за провеждане на слухов скрининг на новородено дете“. Резултатите от изследването се отразяват в съответните документи (История на заболяването, документите за регистриране на процедури по клинични пътеки и епикриза, като се посочва датата на изследването). Водят се отчетни документи, които се предоставят на РЗИ, МЗ и екземпляр в ЛЗ.

Представените данни за извършени изследвания за неонатален слухов скрининг при новородени показват, че за 2022 г. по Програмата са отчетени и заплатени **49 651** изследвания за скрининг на 47 200 за 2021 г. (Табл.2). По отношение на отчетените изследвания по области се запазва тенденцията за най-много проведени изследвания в София столица, Пловдив и Варна, а най-малко в областите Разград, Видин и Ямбол.

Средно за страната обхватът с неонатален слухов скрининг на новородените за 2022 г. е **87.73%** (на **80.44 %** за 2021г.). През 2020 г. отчетеният средно за страната обхват е 85.13%. За предходният период на Програмата 2014-2020 г. отчетеният обхват годишно е достигал до 87 % от новородените. В Програмата за периода до 2030 г. и Плана за действие 2021- 2023 г. е заложено да се постигне до 95% обхват.

Данните за 2022 г. показват значим напредък, което, ако се запази като тенденция, може да е предпоставка за въвеждане на универсален неонатален слухов скрининг на национално ниво и постигане на оптималния препоръчителен обхват.

Таблица 2. Брой изследвания за неонатален слухов скрининг по области

Област	Брой изследвания за 2021 г.	Обща стойност на изследванията за 2021 г.	Брой изследвания за 2022 г.	Обща стойност на изследванията за 2022 г.
Благоевград	1 818	18 180	1 663	16 630
Бургас	2 176	21 760	1 723	17 230
Варна	3 269	32 690	4 074	40 740
Велико Търново	1 131	11 310	1 171	11 710
Видин	15	150	156	1 560
Враца	685	6 850	675	6 750
Габрово	405	4 050	418	4 180
Добрич	861	8 610	771	7 710
Кърджали	591	5 910	518	5 180
Кюстендил	520	5 200	467	4 670
Ловеч	376	3 760	409	4 090
Монтана	946	9 460	994	9 940
Пазарджик	1 374	13 740	1 335	13 350
Перник	379	3 790	329	3 290
Плевен	1 168	11 680	1 989	19 890
Пловдив	6 889	68 890	6 853	68 530
Разград	221	2 210	71	710
Русе	1 238	12 380	1 424	14 240
Силистра	686	6 860	831	8 310
Сливен	2 454	24 540	2 279	22 790
Смолян	359	3 590	287	2 870
Софийска област	767	7 670	942	9 420
София столица	14 595	145 950	15 515	155 150
Стара Загора	1 906	19 060	2 320	23 200
Търговище	676	6 760	659	6 590

Хасково	1 111	11 110	808	8 080
Шумен	390	3 900	784	7 840
Ямбол	194	1 940	186	1 860
ОБЩО:	47 200	472 000	49 651	496 510

Изплатените средства за направените изследвания (по 10 лв. на изследване) са общо **496 510** лв. (на 472 000 лв. за 2021г.) и по области - съответно според броя на изследванията (табл. 2).

В представените отчети регионалните координатори от РЗИ са отразили резултати от направените проверки, съгласно указания, получени с писмо от МЗ. Проверено е съответствието на документацията (заповеди за реда и мястото за извършване на изследването, отговорник за организацията и отчетността на проведените изследвания; отчетни форми, форми за регистриране на изследванията, декларации, информирано съгласие и др.), съгласно изискванията на договорите. Описани са организацията и изпълнението на дейностите, констатираните нарушения и направените препоръки, обобщено представени по-долу:

Съгласно изискванията на договора, скринингът се прави на всички новородени. В единични случаи са установени нарушения, като сред констатираните причини за обхват под 100% най-често са: превеждане в друго ЛЗ, включително и поради настъпили усложнения; мъртвородени; починали; отказ на родителите за провеждане на изследването и подписване на информирано съгласие; технически проблеми с апарата за отоакустични емисии. В случаите, когато новородените не са достигнали 38 г.с. (постконцептуална възраст), в епикризата е отразено указание за необходимостта от контролно изследване на слуха на новороденото до 7 дни след изписването от УНГ специалист. В някои лечебни заведения (по неонатология) изследването се извършва неколккратно поради продължителния престой на недоносените, когато е необходимо. Има случаи, в които отчетеният брой на изследванията надвишава този на броя на новородените (МБАЛ Благоевград АД; МБАЛ Разлог ЕООД; МБАЛ Св. Анна-гр. Варна, МБАЛ -Мездра ЕООД, МБАЛ Тота Венкова – Габрово, МБАЛ - Балчик ЕООД, МБАЛ-Пазарджик АД гр. Пазарджик, МБАЛ "Д-р Стамен Илиев" АД гр. Монтана, УМБАЛ "Пловдив" АД, УМБАЛ "Канев" АД Русе, УМБАЛ Токуда ЕАД). Сред посочените причини са отложено изследване поради технически или медицински причини (проблем с апарата за отоакустични емисии, прехвърляне в друго ЛЗ по назначение, необходимост от повторно изследване на някои деца).

След проверки от РЗИ са направени препоръки: предимно за повишаване на обхвата на новородените с изследвания; за спазване на изискванията за извършване на слуховия скрининг (на доносените новородени); за съответстващо на изискванията попълване на медицинската документация - отразяване на резултата от изследването в епикризата, в ИЗ на новороденото, информираното съгласие и др. пропуски в документирането на изследването; за коректно прилагане на всички изискуеми документи в ИЗ на новородените, в т. ч. и информираните съгласия, подписани от майките.

Проверките на РЗИ установяват съответствие на отчетните форми за проведен неонатален слухов скрининг и финансовите.

Попълването на унифицирана форма за отчет на проведените изследвания и документацията за проведен слухов скрининг дава възможност за очертаване на по-точна

картина на обхвата, изясняване на причините и мерките за отстраняване на констатираните проблеми. Тази информация е отразена в отчетите на регионалните координатори от РЗИ, като за всяко лечебно заведение са посочени конкретните причини за обхват под 100%. В случаите с много нисък обхват са издадени указания и препоръки за постигане на пълен обхват (напр. към УМБАЛ Бургас АД с обхват 36.34%; МБАЛ "Св. Иван Рилски-Разград" АД с 42.26% обхват). Сред констатираните причини за забавяне или преустановяване за известен период на изследванията за неонатален слухов скрининг най-често са технически проблеми с апарата за измерване на отоакустични емисии; продължително отсъствие на медицинския специалист, изпълняващ скрининга; наложителни ремонтни дейности и закриване на отделението по АГ, за което управителят на ЛЗ е подал уведомително писмо до директора на РЗИ („МБАЛ Харманли“ ЕООД гр. Харманли, в лечебното заведение за периода е родено само едно дете). Някои лечебни заведения за периода на техническа неизправност на апаратите са предоставили уведомителни писма и становища до директорите на РЗИ относно причините и мерките, които са предприели за обхвата на децата с изследвания (напр. МБАЛ Благоевград АД, МБАЛ „Югозападна болница“ ООД). По места са установени и отстранени по дадени препоръки от РЗИ и инцидентни пропуски, като дублиране на имена на децата, все още неопределено място за провеждане на скрининга и др. Въпреки че в сравнение с предходната година контролът от страна на регионалните координатори е значително подобрен, за което съдействат и указанията от МЗ, остава проблемът с апаратурата, което налага извода за необходимостта от осигуряване на апаратура с гарантирано качество като условие за ефективното провеждане на скрининга.

В единични случаи в лечебно заведение с договор по НППМДЗ не е регистриран нито един случай на проведено изследване. Направените проверки и констативни протоколи от РЗИ като причина установяват закриване на отделението по Акушерство и гинекология поради липса на медицински специалисти/акушерки (МБАЛ "Проф. д-р Георги Златарски" ЕООД гр. Белоградчик), през периода в лечебното заведение не са осъществени раждания (МБАЛ-Берковица“ ЕООД гр. Берковица; МБАЛ Харманли ЕООД гр. Харманли).

Изследванията се извършват от различни специалисти според вида на лечебното заведение - УНГ специалист, неонатолог, специалисти по здравни грижи в АГ отделение, педиатри и/или неонатолози в отделение за недоносени. Препоръчително е осигуряването на стандартизирано обучение за провеждане на изследванията, като макар и в единични случаи провеждането на такова е отразено в отчети на РЗИ.

В отчетните форми се отразяват и данни за регистрирани отклонения от нормата при проведените изследвания, като по данни от отчетите на РЗИ за 2022 г., при проведените изследвания в лечебните заведения са регистрирани общо 628 случая на отклонения от нормата, при значително по-малко - 248 случая, за предходната година.

Най-много случаи на отклонения от нормата при изследване на слуха са установени от специалистите в следните лечебни заведения: СБАЛАГ Майчин дом ЕАД (125); МБАЛ "Майчин дом-Варна"ЕООД (112); МБАЛ Тракия ЕООД гр. Стара Загора (109); МБАЛ Шумен" АД град Шумен (76); МБАЛ за женско здраве Надежда ООД (47); МБАЛ Добрич АД (41); МБАЛ Д-р Хр. Стамболски ЕООД гр. Казанлък (36); - СБАЛДБ Проф. Иван Митев ЕАД (24); УМБАЛ Токуда ЕАД (21).

Проверките на РЗИ констатира, че при всички случаи на установени отклонения от нормата детето се насочва за допълнителни изследвания и проследяване от специалист, на

родителите се дават указания за необходимостта от извършване на контролно изследване на слуха на новороденото от УНГ - специалист в УНГ- отделение/клиника., до 7 дни след изписването му. Указанията се отразяват в епикризата, издадена от ЛЗ. Родителите се уведомяват за необходимостта от своевременен избор на ОПЛ.

Данните за 2022 г. сочат напредък в провеждането на неонаталния слухов скрининг с постигнат по-висок обхват в сравнение с предходните години. Значително нараства броят на лечебните заведения, в които специалистите регистрират отклонения от нормата при провеждане на скрининга. Подобен е контролът на дейностите по неонаталния слухов скрининг, което се дължи на Указанията от МЗ, методичната помощ, системните проверки и предписания от екипите на РЗИ.

Осигуряване на устойчивост на биохимичния скрининг за бременни

В рамките на Здравно-консултативните центрове към университетските многопрофилни болници за активно лечение в София, Варна, Плевен, Пловдив и Стара Загора, в които има разкрити генетични лаборатории, е осигурено провеждането на биохимичен скрининг при бременни жени за оценка на риска от раждане на дете с болест на Даун, други анеуплоидии, спина бифида, аненцефалия и тежък дефект на коремната стена. Изследванията и консултациите се заплащат по Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве, а китовете и реактивите за изследванията се осигуряват от Министерството на здравеопазването по реда на Наредба № 26 от 2007 г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени.

Договори за изследвания за биохимичен скрининг са сключени със СБАЛАГ „Майчин дом” – София, УМБАЛ „Св.Георги” – Пловдив, УМБАЛ „Д-р Г. Странски” – Плевен, УМБАЛ „Св.Марина” и УМБАЛ „Проф. д-р Ст. Киркович“ – Ст. Загора.

Общият брой на направените изследвания е **16 007**, съответно на 15 559 за 2021г. и 19 850 изследвания за 2020 г.

Най-много изследвания са извършени в СБАЛАГ „Майчин дом” – София: 11 159, въпреки спада с 14% в сравнение с предходната година (табл. 3).

В УМБАЛ „Св.Георги” – Пловдив са извършени с 31.3% повече изследвания в сравнение с предходната година (**2 090** на 1 592 изследвания).

В УМБАЛ „Д-р Г. Странски” – Плевен през 2022 г. са извършени общо **1 285** изследвания (на 1 472 за 2021г.).

В УМБАЛ „Св.Марина” са извършени сравнително голям брой изследвания почти равномерно разпределени по месеци (табл. 4).

От УМБАЛ „Проф. д-р Ст. Киркович“ – Ст. Загора не са отчетени изследвания (за 2021г. е отчетено само едно изследване).

Стойността на едно изследване е 40 лв. Общо за всички изследвания са изплатени **640 280** лв.

Табл. 3 Изследвания за биохимичен скрининг по лечебни заведения и по години

Лечебно заведение	Брой изследвания за 2021 г.	Брой изследвания за 2022 г.
-------------------	-----------------------------	-----------------------------

УМБАЛ „Св. Марина“ – Варна	0	1 473
УМБАЛ „Д-р Г. Странски“ – Плевен	1 472	1 285
УМБАЛ „Св. Георги“ – Пловдив	1 592	2 090
СБАЛАГ „Майчин дом“ – София	12 494	11 159
УМБАЛ „Проф. д-р Ст. Киркович“ – Ст. Загора	1	0
ОБЩО:	15 559	16 007

Табл. 4 Разпределение на проведените изследвания за биохимичен скрининг по месеци (в бр.)

месец	УМБАЛ „Св. Марина“ – Варна	УМБАЛ „Д-р Г. Странски“ – Плевен	УМБАЛ „Св. Георги“ – Пловдив	СБАЛАГ „Майчин дом“ – София
Януари	154	120	170	1045
Февруари	122	112	154	933
Март	171	124	220	1123
Април	110	102	164	899
Май	142	104	159	893
Юни	125	117	175	957
Юли	93	94	171	929
Август	147	118	197	943
Септември	116	113	160	857
Октомври	34	101	163	874
Ноември	136	81	188	840
Декември	123	99	169	866
ОБЩО:	1 473	1 285	2 090	11 159

Мярка 2.5. Въвеждане на ефективни механизми за последваща комплексна грижа за недоносените деца, децата със специални потребности и децата в риск от проблеми в развитието

Осигуряване на комплексна грижа за недоносените деца, децата със специални потребности и децата в риск от проблеми в развитието

В ЦКОДУХЗ комплексна грижа е предоставена на **2279** деца (на 1648 за 2021 г.). В Центровете се провежда диагностика, лечение, рехабилитация на деца с увреждания, с вродени аномалии, редки болести, с хронични заболявания, отклонения в нервно-психичното развитие, ДЦП, аутизъм, деца родени с ниско и много ниско тегло, рискови новородени, недоносени деца; прилагат се различни видове терапия (ерготерапия,

кинезитерапия и др.), логопедична помощ, психологични консултации и помощ, психопедагогическа и социална рехабилитация, педагогическа подкрепа и др. В отчетите са посочени конкретни дейности проведени с 1728 деца, от които - недоносени деца (93), деца с увреждания (1218) и деца в риск от проблеми в развитието (417).

Разработване на препоръки за проследяване на децата в риск от проблеми в развитието и децата със специални потребности

През 2022 г. от специалистите в ЦКОДУХЗ са разработени общо **1057** препоръки за проследяване на развитието на децата, от които 208 за проследяване на деца с риск от проблеми в развитието и 849 за проследяване на развитието на деца с увреждания. Препоръките са изготвени от различни специалисти, в зависимост от спецификата на проблема, възрастта и особеностите на състоянието на детето (за проследяване от общопрактикуващия лекар на децата с риск от проблеми в развитието; за допълнителни консултации с външен или друг специалист от Центъра; за продължително наблюдение и лечение; за последваща рехабилитация на недоносени деца и др.)

Разработване на препоръки за провеждане на рехабилитация при децата със специални потребности и децата в риск от проблеми в развитието

В ЦКОДУХЗ са разработени общо **779** препоръки за провеждане на рехабилитация при децата с увреждания и в риск от проблеми в развитието – за продължение на рехабилитацията в домашни условия; за санаториално лечение и рехабилитация; за психопедагогическа рехабилитация и др.

Изготвяне на оценка на необходимостта от ранна интервенция при рискове и проблеми в здравето и развитието на децата

На СБАЛДБ „Проф. Ив. Митев“ ЕАД, в качеството ѝ на високоспециализирана болница в областта на диагностиката и лечението на деца, е възложено изготвяне на оценка на необходимостта от ранна интервенция при рискове и проблеми в здравето и развитието на децата. Оценката се изготвя задължително за всеки пациент, хоспитализиран в лечебното заведение, като включва данни за общия здравен статус на пациента при дехоспитализацията, препоръки за наблюдение на развитието на детето, включително и за прилагане на хранителен режим, както и информация за необходимостта от последващо наблюдение и допълнителни консултации с медицински и немедицински специалисти (логопед, психолог и др.). През 2022 г. са изготвени **6676** оценки на необходимостта от ранна интервенция при рискове и проблеми в здравето и развитието на децата (на 5801 за 2021 г.).

ПРИОРИТЕТ 3 ПОДОБРЯВАНЕ НА КОМПЕТЕНЦИИТЕ НА МЕДИЦИНСКИТЕ И НЕМЕДИЦИНСКИ СПЕЦИАЛИСТИ В ОБЛАСТТА НА МАЙЧИНОТО И ДЕТСКОТО ЗДРАВЕ

За изпълнение на дейности по това приоритетно направление отчети са представили 10-те ЦКОДУХЗ и НЦОЗА.

Мярка 3.1. Създаване на условия за повишаване на квалификацията на специалистите, предоставящи здравни и интегрирани здравно-социални услуги за лица

Разработване на обучителни програми и учебни материали за провеждане на обучения

От НЦОЗА е разработена програма за продължаващо обучение за повишаване квалификацията на медицински и немедицински специалисти от ДМСГД и ЦКОДУХЗ, в подкрепа на подготовката и реализирането на деинституционализацията на децата с активното и мотивирано участие на персонала, както и за превенция на последваща институционализация на децата в новите услуги.

Разработване и внедряване в ЦКОДУХЗ и ЗКЦ на програми за обучение на родителите в грижите за децата с увреждания и хронични заболявания

По данни на 10-те ЦКОДУХЗ са разработени и внедрени **659 програми** за обучение на родителите в грижите за децата с увреждания и хронични заболявания, включително и в онлайн форма.

НЦОЗА участва в адаптирането и пилотирането с цел внедряване на Програма на СЗО за обучение на родители и други лица, полагащи грижи за деца със затруднения или забавяне в развитието, администрирана и координирана от УНИЦЕФ и ДАЗД. През 2022 г. са консултирани и е изготвен финален вариант на материалите за пилотиране на програмата и провеждането му предстои да приключи 2023г., когато ще стартира процеса по внедряване на програмата. По програмата е обучен учител - психолог от ЦКОДУХЗ „Св.Ив.Рилски“ – София. Целта е да се обучат специалисти за внедряване на Програма в Центровете в страната и прилагането ѝ за обучение на родители на деца с проблеми в развитието, което се планира от НЦОЗА за 2023г. при наличие на финансиране.

Разработване на информационни и методични материали в помощ на консултативната практика на специалистите от ЦКОДУХЗ и ЗКЦ в работата с родителите на деца с увреждания и хронични заболявания в ранна възраст

По данни от отчетите на 10-те ЦКОДУХЗ са разработени и използвани в консултативната практика общо **65** информационни и методични материали:

Изготвени и публикувани, предимно онлайн, на интернет страниците на Центровете, са информационни материали на различни теми: разстройства на развитието, емоционални и поведенчески разстройства, хранене на детето в кърмаческа и ранна възраст, психологични, психотерапевтични и педагогически методи на работа с деца с различни видове увреждания и др.

Провеждане на обучения на специалистите за работа с деца със специфични потребности и увреждания, за грижи за дете с медицински риск в семейна среда, за комуникация с лица от уязвими групи и др.

Проведени са общо **185 обучения** на специалисти от ЦКОДУХЗ, предимно вътрешни (145 на 40 от външни специалисти), в които са участвали общо 315 специалисти (директор, медицински сестри, рехабилитатори, лекари, педагози). Обученията обхващат широк спектър от теми, освен видовете заболявания, подходи и методи на работа с децата, така и организационни – за мобилна и екипна работа и др.: (Хиперкинетичен синдром с дефицит на вниманието; Мобилна услуга - работа на медицинската сестра и рехабилитатора; Здравословно хранене и захранване на кърмачето; Арттерапевтични техники при консултиране и корекционна работа с деца със СОП; Аутизъм: тенденции в научните изследвания и терапии; Хранене на деца от аутистичния спектър; Психологическа оценка и терапевтична програма за деца и ученици с разстройство от аутистичния спектър; "Церебрална исхемия при новородени"; "Муковисцидоза - етиология, патогенеза, клиника, лечение"; "Остеопения на недоносените"; "Синдром на хиперактивност"; "Епилепсия"; "Чуждо тяло в дихателни пътища"; "Хемиплегия и хемипареза"; "Лаймска болест" и др.)

Обучение на специалистите за превенция на институционализацията на грижите за децата и подкрепа на родителите в грижите за децата с увреждания и хронични заболявания в семейна среда

През 2022 г. от ЦКОДУХЗ гр. Силистра е отчетено обучение по теми за превенция на институционализацията на грижите за децата, надграждащо проведеното през 2021г. за 10-те ЦКОДУХЗ обучение: „Повишаване на компетентността на медицински специалисти относно ранно идентифициране на проблеми в развитието на децата, начина на съобщаване на родителите за увреждането на детето и за предоставяне на новите здравни и интегрирани здравно-социални услуги“.

Мярка 3.2. Създаване на условия за повишаване на квалификацията на медицинските специалисти от детските ясли (ДЯ) и детските градини (ДГ), от болничната и извънболничната помощ, работещи с деца

Разработване на обучителни програми, учебни материали и обучение за повишаване квалификацията на ОПЛ и педиатри от извънболничната медицинска помощ и специалисти от ДЯ и ДГ по въпросите на ранното детско развитие.

В НЦОЗА през 2022 г. са разработени учебни програми за медицински сестри, педагози и детегледачки от детските ясли, които са утвърдени като задължителни от министъра на здравеопазването и предназначени за провеждане на въвеждащо и периодично обучение на персонала. Разработени са пет обучителни материала по теми от областта на профилактиката и промоцията на здраве. Планирано е провеждането на два тематични курса за продължаващо обучение на специалисти от детските ясли през 2023 г.

Разработени са два обучителни материала за общопрактикуващи лекари и педиатри за повишаване на информираността и компетентността по въпросите на ранното детско развитие.

Разработване на информационни и методични материали в помощ на консултативната практика на ОПЛ, педиатри и специалисти от ДЯ и ДГ в подкрепа на грижите за здравето и развитието на детето в семейна среда и ефективно родителство в периода на ранното детство

В НЦОЗА през 2022 г. са разработени два методични материала за ОПЛ и специалисти от детските ясли за ранно откриване на нарушения в развитието и информационен материал с препоръки за екранно време за децата в ранна възраст.

Провеждане на обучения на ОПЛ и педиатри от извънболничната медицинска помощ за ранно откриване на аутизъм при деца

С финансиране по НППМДЗ 2014-2020 г. през 2015 г. стартира обучение на ОПЛ и педиатри за въвеждането на скрининг на аутизма при деца под 3-годишна възраст в извънболничната медицинска помощ при провеждането на профилактичен преглед. През 2022 г. не са финансирани и проведени обучения по НППМДЗ. Проведени са супервизии на педиатри от извънболничната помощ, преминали обучение за скрининг на аутизма в НЦОЗА. Извършените дейности целят и подобряване на ресурсната обезпеченост на обслужването на децата с аутизъм и техните семейства в системата на здравеопазването. Изготвена е план-сметка за финансиране на обучението по НППМДЗ, което да се проведе през 2023 г.

Приоритет 4. Усъвършенстване на механизмите за събиране и анализ на данни, свързани с майчиното и детско здраве

Мярка 4.2. Усъвършенстване на механизмите за мониторинг и контрол на дейностите в областта на майчиното и детско здраве

Ежегодно отчитане на обхванатите с профилактични прегледи деца и бременни жени съгласно утвърдената нормативна уредба

През 2022 г. за Годишния доклад за състоянието на здравето на гражданите в РБългария НЦОЗА изготви анализ на обхвата с профилактични прегледи на децата и учениците по обобщени данни на РЗИ, базирани на постъпилата от ОПЛ информация, с проследяване на тенденциите, като за последните години тенденцията е към намаляване на обхвата, особено в някои региони на страната. Докладът съдържа и информация за обхвата с профилактични прегледи на децата и бременните жени по данни на НЗОК.

Провеждане на обучение на регионалните координатори по НППМДЗ за повишаване качеството на мониторинга

След приемането на НППМДЗ от Министерски съвет, Министерството на здравеопазването даде указания на регионалните здравни инспекции за определяне на регионални координатори и активно участие в контрола и мониторинга на изпълнението на програмата, както и за предприемане на действия по изпълнение на заложените в Плана за действие мерки. Допълнително, на регионалните координатори е оказвана методична помощ относно изискванията за изпълнение на дейностите, както от страна на РЗИ, така и

от страна на лечебните заведения. На базата на извършените от МЗ документални проверки на предоставените от координаторите отчети, са дадени конкретни препоръки и указания за отстраняване на констатирани несъответствия, като подробно са описани установените пропуски и върнати за корекция.

През 2022 г. до директорите на РЗИ са изпратени писма с указания и конкретни насоки за извършване на методично ръководство и контрол на лечебните заведения със сключени договори и финансирани дейности по Програмата. Целта е подобряване на контрола върху изпълнението и постигане на по-висока ефективност при осъществяване на дейностите по програмата. Дадени са конкретни насоки при проверките в лечебните заведения какво да се проследява за спазването на изискванията заложи в договорите по отношение на организацията, изпълнението и отчитането на дейностите.

РЗИ са информирани в писмата и за лицата за контакт от страна на Министерство на здравеопазването от дирекция „Лечебни дейности“ и дирекция „Бюджети и финанси“, към които регионалните координатори могат да се обръщат за методична помощ и допълнителни указания.

ПРИОРИТЕТ 5 РАЗВИТИЕ НА ЗДРАВНИ И ИНТЕГРИРАНИ ЗДРАВНО-СОЦИАЛНИ УСЛУГИ С ЦЕЛ ПРЕВЕНЦИЯ НА УСЛОЖНЕНИЯТА ПРИ ДЕЦА С ХРОНИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

Мярка 5.2. Осигуряване на комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване за деца с хронични заболявания и деца с увреждания

Осигуряване дейността на съществуващите комисии за комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване на недоносени деца, деца с хронични заболявания и деца с увреждания

В рамките на Здравно-консултативните центрове, разкрити по Националната програма за подобряването на майчиното и детско здраве, в университетски и специализирани болници в София, Варна, Пловдив и Плевен са разкрити 12 комисии за комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване и продължителна здравна грижа за деца с хронични заболявания (диабет, вродени сърдечни малформации, вродени лицеви малформации, вродени неврологични заболявания, вродени хематологични заболявания, детска церебрална парализа и недоносени деца). Комисиите предоставят високоспециализирани медицински консултации и изготвят индивидуални медико-социални планове за всяко дете, а в състава им могат да бъдат включвани и немедицински специалисти, в т.ч. логопед, социален работник, рехабилитатор, в зависимост от индивидуалните нужди на всяко дете.

За 2022 г. са постъпили данни за проведени консултации и изготвени индивидуални медико-социални планове от работата на всичките 12 експертни комисии – общо изготвени **1655 индивидуални медико-социални плана** (на **1158 за 2021г.**), което бележи ръст от 42.9% (табл. 5). Всички експертни медицински комисии, с изключение на СБАЛДБ, са провели повече консултации и са изготвили индивидуални медико-социални планове на по-голям брой деца в сравнение с предходната година. Разпределението по лечебни заведения е както следва: най-висок ръст бележи обхвата в две лечебни заведения - от 2 комисии в УМБАЛ „Св.Марина“ – Варна са изготвени **280** индивидуални медико-социални

плана (през 2021 г. не са функционирали); от 1 комисия към УМБАЛ „Д-р Г.Странски“ (за деца с диабет – общо **156** индивидуални медико-социална плана на едва 14 за 2021г.); от 3 комисии към УМБАЛ „Св.Георги“- Пловдив (за деца с диабет, вродени лицеви малформации, вродени хематологични заболявания) – общо **617** индивидуални медико-социални плана (ръст с 22.7%); от 1 комисия към СБАЛАГ „Майчин дом“ - София (за недоносени деца – **188** индивидуални плана, с 8.7% повече); от 5 комисии към СБАЛДБ „Проф.Иван Митев“ (за деца с диабет, вродени сърдечни малформации, вродени неврологични заболявания, вродени хематологични заболявания и недоносени деца – общо **414** индивидуални медико-социални плана, спад с 11.5%).

За сравнение, за 2020 г. комисиите са изготвили общо 1676 медико-социални плана.

Табл. 5 Изготвени индивидуални медико-социални планове от експертните комисии към лечебни заведения

Комисии		Видове разходи за дейността			Брой изготвени медико-социални планове 2022г.	Брой изготвени медико-социални планове 2021г.
		Разходи за осигуряване дейността на комисията	Изплатени възнаграждения на членовете на комисията	Общо разходи за комисията		
УМБАЛ „Св.Марина“	диабет	-	-	-	256	0
	вродени хематологични	-	-	-	24	0
УМБАЛ Странски Плевен	диабет	-	-	-	156	14
УМБАЛ „Св.Георги“ Пловдив	диабет	-	-	-	219	114
	вродени хематологични	-	-	-	48	48
	вродени лицеви малформации	-	-	-	350	341
СБАЛАГ Майчин дом	недоносени	-	-	-	188	173
СБАЛДБ	диабет	-	-	-	51	55
	вродени хематологични	-	-	-	45	124
	недоносени	-	-	-	63	64
	вродени неврологични	-	-	-	72	79
	вродени сърдечни малформации	-	-	-	183	146

Създаване на Центрове за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания

За осигуряване на комплексно медицинско обслужване за деца с увреждания и хронични заболявания и в изпълнение и на Актуализирания план по Националната

стратегия „Визия за деинституционализация на децата в България“, от 2015 г. е регламентиран нов вид лечебно заведение със Закона за лечебните заведения - Център за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания (ЦКОДУХЗ). Дейността е заложена в НППМДЗ. До 2021 г. са разкрити общо 10 ЦКОДУХЗ - в Силистра (през 2018 г.), Бургас и Видин (2020 г.), в Благоевград, Бузовград, Видин, Дебелец, Добрич, Сливен, София и Хасково (2021 г.). През 2022 г. няма разкрит нов Център. ЦКОДУХЗ се финансират от бюджета на Министерството на здравеопазването и за създаването им е използвана материално-техническата база на ДМСГД.

Във всички 10 центъра амбулаторно се осъществява диагностика, физикална терапия, медицинска и психосоциална рехабилитация на деца с увреждания и хронични заболявания, както и почасови и мобилни услуги за децата в Центъра или в дома, подкрепа на семействата при отглеждането на децата с увреждания и хронични заболявания и обучение на родителите за поемане на грижата в семейна среда. В ЦКОДУХЗ-Бургас се предоставят и допълнителни стационарни дейности - комплексно лечение на недоносени деца, продължително лечение след проведено активно болнично лечение, включително и палиативни грижи и физикална терапия и рехабилитация за деца с тежки увреждания или хронични заболявания. ЦКОДУХЗ изпълняват и ролята на логистичен център, чрез който се осъществява връзката с общопрактикуващия лекар/педиатър на детето и другите лечебни заведения, както и със звената от социалната система.

Предоставяне на услуги в Центровете за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания

През 2022 г. в ЦКОДУХЗ е предоставен универсален достъп до качествени здравни грижи и комплексни дейности за профилактика, диагностика, лечение и рехабилитация на деца с увреждания и хронични заболявания, общо на **2 279** деца, за които е изготвен и се изпълнява индивидуален медико-социален план. През амбулаторният блок на почасови грижи за предоставяне на физикална терапия, медицинска и психосоциална рехабилитация са преминали 1 972 деца. С мобилни услуги са обхванати 80 деца. Броят на преминалите деца през амбулаторният блок се е увеличил с 42% спрямо същия период на 2021 г. (1 389). Значително увеличение (70%) се наблюдава при отчитане на показателя, който отразява броя на децата, на които са предоставени специализирани медицински грижи в домашна среда или в социални услуги от резидентен тип.

Броят на децата, които са преминали през стационарния блок се запазва относително стабилен от 186 през 2021 г. на 199 деца за 2022 г. През 2022 г. са преминали 100 деца до 1 година на които са оказани специални грижи - комплексно лечение на недоносени деца. На продължително стационарно лечение след проведено активно болнично лечение са преминали 38 деца, а 53 деца са преминали за стационарна физикална терапия и рехабилитация. На 8 деца в терминално състояние са предоставени и специализирани палиативни грижи. През жилищния блок са преминали 28 деца и родители. През обученията за поемане на грижата за децата с увреждания и хронични заболявания в семейна среда са преминали 2 216 родители.

Провеждане на супервизия на персонала на Центровете за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания

От специалистите в 10-те ЦКОДУХЗ са проведени **113 супервизии** общо на 205 лица от персонала. В групови вътрешни супервизии са участвали 166 специалисти (лекари, медицински сестри, рехабилитатори, педагози, психолози, логопеди, социални работници) за оказване на професионална и методическа подкрепа на персонала, за екипна работа, превенция на бърнаут синдрома и др. Индивидуални супервизии за работа по случаи са предоставени на 39 лица от персонала.

Разработване на стандарти за работа в ЦКОДУХЗ, на проекти на финансови стандарти и система за мониторинг и контрол

За организиране, управление и контрол на работата от ЦКОДУХЗ са разработени и актуализирани общо 18 стандарти за работа (в допълнение към 168 отчетени през 2021г.) и 43 стандарта, свързани с административна дейност, мониторинг и контрол (към отчетените 66 за 2021г.). Актуализирани през 2022г. са вътрешни правила за организация на работната заплата и правилник за вътрешния трудов ред; за оценка на риска и риск регистри и др.; разработени са нови - вътрешни правила за учрежденския архив; политика за работа с информационни системи и активи и за информационна сигурност и др.

ЦКОДУХЗ, при запазването на професионалния капацитет на висококвалифицирания персонал от ДМСГД, на чиято материално – техническа база са създадени, са успешен модел за предоставяне на комплексни грижи в помощ на деца с увреждания и хронични заболявания. На фона на отчетените разнообразни дейности през 2021г. по всички приоритетни области и мерки по Програмата, включително и изискващи творческо разработване (обучителни програми, препоръки, алгоритми и др), през 2022г. се разширява обхвата на Центровете и се развиват дейностите, характеризиращи интегрирания и комплексен характер на услугата, както и насочеността към включване на родителите като част от екипите – консултиране, обучение и подкрепа в домашна среда на семействата. Усилията са насочени и към укрепване на професионалния капацитет на персонала чрез участие на всички специалисти в обучения и нарастване броят на организирания вътрешни индивидуални и групови супервизии. Стремещт към постигане на качество чрез разработването и прилагането на стандарти, повишаване квалификацията на персонала, развитието на дейностите и организацията на работа, включително и чрез разработване и въвеждане на нови програми, препоръки, превенция на институционализацията като модел на работа, са сред препоръчителните мерки за устойчивост и усъвършенстване на ЦКОДУХЗ и утвърждаване на мястото им в изпълнението на Програмата. Всички дейности са изпълнени със средства в рамките на бюджета на Центровете, като второстепенен разпоредител с бюджет на МЗ.

5.3. Осигуряване на качествени интегрирани здравно-социални услуги за деца с хронични заболявания и деца с увреждания

5.3.1. Изграждане на Центрове за специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи (здравно-социална резидентна услуга).

5.3.2. Изграждане на Центрове за специализирана здравно-социална грижа за деца с високорисково поведение и потребност от специални здравни грижи (здравно-социална услуга, в която ще се предоставя консултативна, терапевтична и друга високо квалифицирана подкрепа за деца с високо рисково поведение и потребност от специални здравни грижи,

както и възможност за предоставяне на временна резидентна грижа в случай на необходимост от 24-часова непрекъсната грижа и подкрепа)

В изпълнение на проект BG16RFOP001-5.001-0003 „Изграждане на инфраструктура за предоставяне на специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания” през 2022 г. приключи строителството на Центъра за специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи – град Кърджали и Центъра за специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи – град Хасково и за обектите има издадени Удостоверения за въвеждане в експлоатация.

В изпълнение на проект BG16RFOP001-5.001-0054 „Изграждане на инфраструктура за предоставяне на специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания-2” през 2022 г. е изграден грубия строеж на двата Центъра за специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи в град Казанлък и двата Центъра за специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи в град Стара Загора.

За останалите 19 центъра, които са предвидени за се изгради инфраструктура в градовете, Благоевград, Бургас, Варна, Велико Търново, Видин, Враца, Кюстендил, Плевен, Русе, Разград, Силистра и София са изготвени работни проекти.

6 МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ПРОГРАМАТА

Контролът и координацията на изпълнението на Програмата е предвидено да се осъществява от следните институции: Регионалните здравни инспекции в съответните области, Министерството на здравеопазването и Национален координационен съвет. Със заповед на министъра на здравеопазването е сформиран Националният координационен съвет, чийто състав периодично се актуализира. За всяка област е определен **регионален координатор**, служител на регионалната здравна инспекция, който координира и контролира изпълнението на дейностите на областно ниво.

6.1. Мониторинг на дейностите на областно ниво

В Програмата е заложен механизъм за мониторинг на изпълнението чрез изготвяне и предоставяне на шестмесечни отчети от регионалните координатори от РЗИ, тримесечни отчети от заведения със сключени договори по Програмата и годишен анализ на изпълнението на Програмата и Плана към нея за съответната година на национално ниво, изготвен от НЦОЗА.

След приемането на Програмата от Министерски съвет, Министерство на здравеопазването издава указания на регионалните здравни инспекции за активно участие на регионалните координатори в контрола и мониторинга на изпълнението на програмата. Регионалните здравни инспекции извършват периодични проверки за изпълнението на дейностите от лечебните заведения, с които са сключени договори за дейности по Програмата. Резултатите от проверките са отразени в отчети/доклади до МЗ. Описани са и установените пропуски и нарушения, както и дадените препоръки и указания за отстраняването им.

През 2022 г. с писма до директорите на РЗИ са дадени допълнителни указания на регионалните координатори за оказване на методична помощ, мониторинг и контрол на

изпълняваните по Програмата дейности от лечебните заведения със сключени договори за финансиране и за дейностите, които се изпълняват от РЗИ, по отношение на организацията, процеса на изпълнение на дейностите и отчетността. Целта е постигане на ефективност и качество на контрола и изпълнението на дейностите по Програмата. В резултат се констатира значително подобрене, както на отчетността (точност, конкретност, обратна връзка), така и на качеството на изпълнението на дейностите с по-ясно ориентиране към резултатите.

В указанията са дадени конкретни насоки за извършване на методично ръководство и контрол по отношение на организацията, изпълнението и отчитането на дейностите в лечебните заведения с разкрити ЗКЦ. Посочени са конкретни изисквания подлежащи на проверка: поддържане на регистър на лицата, потърсили услугите на ЗКЦ и на база данни за децата с хронични заболявания и увреждания, посетили ЗКЦ; изготвени графици за консултации и домашни посещения, както и за заседанията на комисиите за комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване на деца с хронични заболявания. Описани са мерки за контрол върху дейността на психолога и социалния работник, проверка за съответствие между извършената дейност, броя отчетени часове и заложените в приложенията към договорите изисквания и отговорности, включително за осигуряване на минимум една консултация от психолог по време на хоспитализацията на дете с увреждане, хронично заболяване, недоносено дете; минимум отработени часове – по 20 часа седмично за социален работник и психолог и 8 часов работен ден на координатора; при медицинските консултации и домашни посещения да се предоставя информация за консултациите по видове и целеви групи; попълване на карти за осъществени консултации и за домашни посещения, бланки за информизирано съгласие на пациентите; за наличие и съответствие на документацията на комисиите за комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване на деца с хронични заболявания с изискванията: досиета на деца, съдържание на медико-социалните планове, протоколи от заседания, отчети (месечни и годишни), утвърдени от директора на лечебното заведение. Особено внимание се отделя и на стриктното водене на документацията, съгласно договорите (заповеди за определяне на реда, отговорниците и помещенията, спазване на реда за извършване на дейностите по договорите и др.).

По отношение на неонаталния слухов скрининг се дават насоки за проверка и контрол върху отчетността, свързана с ефективността на скрининга (покрытие - брой изследвани деца спрямо броя родени в лечебното заведение; информация за причините за разлики в данните; брой деца с установени отклонения и насочване към специалист при установени отклонения).

Изготвени и предоставени на РЗИ са унифицирани отчетни форми за дейностите на ЗКЦ.

Изготвени са съвместно с НЦОЗА унифицирани отчетни форми за ЦКОДУХЗ и съгласувани с изпълнителите.

6.2. Мониторинг на дейностите на национално ниво

Мониторингът на национално ниво е предвидено да се осъществява чрез годишен анализ за изпълнението на дейностите по програмата на национално ниво, който се изготвя от НЦОЗА. Такъв е изготвен за изпълнение на дейностите по Програмата за 2021 г. За изготвяне на годишния анализ за 2022 г. в НЦОЗА са постъпили отчети от всички областни РЗИ, ЦКОДУХЗ, информация от МЗ, отчет на дейностите извършени от НЦОЗА.

През 2022 г. стартира одит на Сметната палата „Изпълнение на Националната програма за подобряване на майчиното и детското здраве 2021-2030“, който обхваща периода от 01.01.2021г. до 31.12.2022 г. и се изпълнява през 2022 и 2023 г.

В рамките на мониторинга чрез изготвения анализ са констатирани някои предизвикателства при реализацията на дейностите по Програмата и са направени препоръки за оптимизиране на тяхното изпълнение.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ТРУДНОСТИ ПРИ РЕАЛИЗАЦИЯ НА ДЕЙНОСТИТЕ ПО ПРОГРАМАТА

- Липсата на целево финансиране за 2022 г. за изпълнението на дейности от НЦОЗА и РЗИ, по приоритетни направления от Програмата, затруднява провеждането на такива, чието изпълнение изисква финансиране – обучения, издаване на информационни, образователни и методични материали.
- Макар и значително по-рядко, в сравнение с предходната година, продължават затрудненията по извършване на изследванията за неонатален слухов скрининг, най-често поради технически проблеми с апарата за отоакустични емисии; поради временно или за постоянно преустановяване на функциите на лечебното заведение или поради кадрови дефицит.
- Затрудненията в дейностите на Здравно-консултативните центрове са свързани основно с обезпечаване на необходимите специалисти и условия за равномерно и непрекъснато функциониране през годината.
- Предизвикателство в работата на ЦКОДУХЗ е необходимостта от надграждане на опита на персонала с професионална компетентност за изпълняване на дейности, в съответствие с визията за развитието им като нов вид услуга, овладяване на нови методи и подходи на работа с децата и семействата
- Гарантиране на бюджет за устойчиво и системно финансиране на дейностите по Програмата.

ПРЕПОРЪКИ ЗА ОПТИМИЗИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ДЕЙНОСТИТЕ ПО ПРОГРАМАТА

- Планиране на бюджет за целево финансиране на дейностите, изпълнявани по Програмата от второстепенните разпоредители към МЗ (НЦОЗА, РЗИ) и ежегодно осигуряване на бюджетни средства за изпълнението им.
- Периодичните планове към Програмата, освен дейностите по приоритетните направления, да включват и планиране на необходимия за изпълнението им бюджет, за да се гарантира системност, устойчивост и ефективност на изпълнение на Програмата и съответния План за действие.
- Осигуряване на устойчиво финансиране на планираните дейности по Програмата за гарантиране на качество и ефективност на изпълнението им. Оценка на ефективността на Програмата и по отношение на „разходи-ползи“ чрез ежегоден анализ на изразходваните средства.

■ Продължаване и надграждане на мерките за устойчивост на създадените по Програмата услуги и интервенции (ЗКЦ, ЦКОДУХЗ, скрининги), включително чрез популяризиране сред специалистите, населението и таргетните групи; разширяване на обхвата; укрепване на кадровия капацитет.

■ Надграждане на постигнатото и придобития опит в провеждането на неонаталния слухов скрининг по Програмата с мерки за разширяване на обхвата до оптималната целева стойност (95%) и изпълнение на национално ниво с механизъм на финансиране с универсално покритие.

■ В следващите оперативни планове да се синхронизира дефинирането на изпълняваните от РЗИ дейности в областта на превенцията и промоцията на здраве, с планираните по други национални програми дейности в подобни приоритетни области, като се отрази спецификата на целите и очакваните резултати на НППМДЗ и за да се избегне дублирането в отчетането. В отчетите на РЗИ се посочват като изпълнени по други национални програми здравно-промотивни и други дейности за превенция на рисковото за здравето поведение при подрастващите и младите хора (тютюнопушене, употреба на алкохол и наркотици и др.), за насърчаване на здравословно хранене, физическа активност, сексуално и репродуктивно здраве.

Изготвянето от НЦОЗА на унифицирани отчетни форми за дейностите, изпълнявани от РЗИ по Приоритет 1. на Програмата, освен за преодоляване на дублирането, ще съдейства за прецизиране на отчетането, обобщаване на данните на национално ниво, проследяване на тенденциите и постигнатите резултати.

■ Дефинирането на очаквани резултати, текущи и целеви стойности на индикаторите, обвързването на дейностите с конкретни бюджети в Плана за действие към Програмата, ще допринесе за подобряване на отчетността, мониторинга и оценката на изпълнението и ефективността на Програмата, включително и по отношение на постигането на целите.

Изготвил:

доц. Красимира Костадинова, дм

началник отдел „Детско и младежко здраве“